

Blauwe Klauwier

juli 2024



Bonte Vliegenvanger in Riethoven, 9 mei 2024 (Jules Andela)

Inhoudsopgave

Nestgeluk bij Driebruggen: ons Wielewaal avontuur	3
Bonte Pieten op het dak	4
Resultaten nestkastonderzoek in Bladel in 2024	8
Ga meer naar buiten allemaal: een 'vogel'excursie in 15.000 stappen	13
Wintertellingen vogelakkers gemeente Bergeijk in 2021/22-2023/24	20
Mark's uilenwijsheid	30
Avondwandeling Budelsebaan bij Driebruggen	36
Graszanger ook in 2023 aanwezig bij Dommelen	39
Eerste impressies nestkastenonderzoek Koningshof in 2024	41
Veel water ... een impressie in beelden	45

Colofon

Redactie: Paul van Pelt, Robbert van Hiele, Jules Andela & Tom Heijnen. Redactieadres: redactievwgdekempen@gmail.com

Fotobijdragen: © bij de betreffende fotografen

Uitgave: Vogelwerkgroep de Kempen

© **Copyright.** Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Voorwoord

We waren de afgelopen 10 dagen in het midden van Duitsland, langs Elbe en Saale. Qua vogels heel erg vergelijkbaar met Nederland. Maar juist leuk om te zien wat dan anders is. De Europese Kanarie is de meest opvallende soort deze reis. Je hoort hem werkelijk overal met zijn knisperende geluidjes. Qua biotoop zie ik niks bijzonders. Dat hebben wij ook maar bij ons geen Europese Kanarie te zien. Wel meer graanvelden maar daar zie ik hem dan weer net niet.

De camping waar we staan is alsof we bij camping de Volmolen zijn. Alleen daar knabbelt hij niet op de grond aan graszadjes en andere kruidachtigen. Hij zal bij ons wel aan de rand van zijn verspreidingsgebied zitten en als het dan in zijn kerngebied wat minder gaat dan is die bij ons verdwenen.

Zwarte Roodstaart is alom, ik geloof dat ik veel Grauwe Vliegenvanger hoor (wat een gedoe toch altijd met die piepjes), Geelgors redelijk algemeen, hier en daar Grauwe Gors en Grauwe Klauwier, veel Braamsluipekers maar veel minder Grasmussen. In sommige super-onbenullige rietstukjes in enkele dorpen zit Grote Karekiet. Zeg maar in hun achtertuin. Is dat die soort waar veel mensen zich kapot voor werken om die voor Nederland te behouden? Boven onze hoofden Rode Wouw en Zwarte Wouw, zelfs bij het boodschappen doen.

Een andere voor ons exotische soort is de Bijeneter die we zien in flinke groepen. We fietsen door een verlaten mijnbouwgebied met badlands-achtig, droog landschap en zien ze rondzweven met bijen of wespen in hun snabels. Hun vrolijke contactroepjes zijn prachtig om te horen en leidt je vanzelf naar de soort. Er schijnen hier ook enkele Sperwergrasmussen te zitten. Niet gelukt, helaas, maar met Bijeneters "in the pocket" kan ons niks meer gebeuren.

Trouwens, het volume is weer wat bijgetrokken. Tom zegt: 'dik 40 pagina's vol afwisselende stukjes'. Dus wederom: veel leesplezier!

Namens de redactie, Robbert.



Nestgeluk bij Driebruggen: ons Wielewaal avontuur

Kevin Peters & Rob van Woerkum

Zo'n anderhalf jaar geleden werden wij door Fred opgeleid als beginnend vogelaar. Sindsdien trekken we er regelmatig op uit, altijd op zoek naar nieuwe soorten om te ontdekken. Een van onze laatste avonturen bracht ons naar de Driebruggen in Valkenswaard, met als doel de zeldzame Draaihals te spotten. We hadden gehoord dat deze daar was waargenomen, dus onze ogen en oren stonden op scherp. Zeker voor de Draaihals, maar uiteraard ook voor andere soorten.

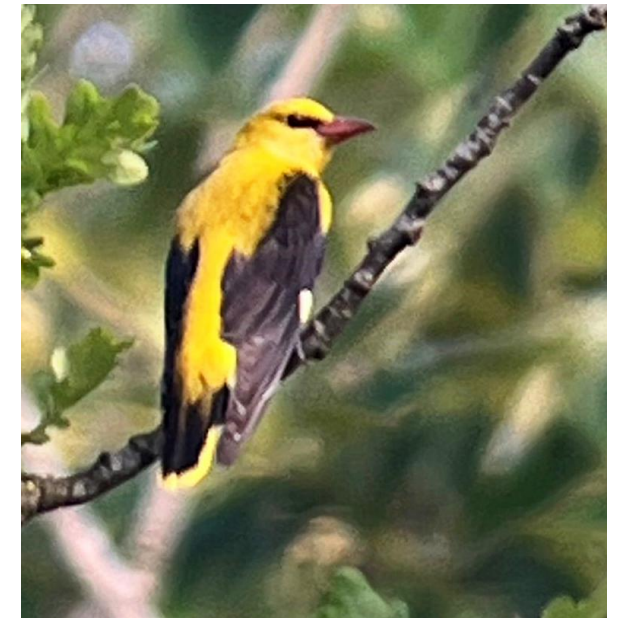
Tijdens eerdere pogingen op de Plateaux om de Wielewaal te zien, hadden we alleen hun prachtige roep gehoord en er drie snel achter elkaar aan zien vliegen. Helaas hebben we ze toen niet in de telescoop kunnen zetten, maar deze keer was het anders. Terwijl we langs de hei liepen, volgden we een geluid dat van zo'n 150 meter afstand leek te komen. Ergens langs de bosrand, die we vervolgens flink afgespeurd hebben met de kijker. En ja hoor, we zagen beweging. Zou het de Wielewaal zijn?



Vrouw wielewaal op het nest bij Driebruggen, 20 mei 2024 (digiscoop, Kevin Peters)

Jawel, we hadden het vrouwtje in beeld! En dat niet alleen, ze had haar bek vol nestmateriaal. Opletten dus! Huppend van tak naar tak konden we haar goed volgen tot ze uiteindelijk op de magische plek aankwam: het Wielewalennest. Ze ging direct aan de slag om verder aan haar nest te bouwen. Het was een prachtige waarneming en vanaf dat moment hielden we het nest nauwlettend in de gaten. Zowel het mannetje als het vrouwtje lieten zich goed zien, waarbij het vrouwtje vooral de bouwwerkzaamheden voor haar rekening nam. Steeds als het vrouwtje bij het nest aan het werk was, liet juist het mannetje flink van zich horen: *diedeljo!*

Na een tijdje observeren besloten we dichterbij te gaan kijken, uiteraard zonder ze te storen. We hebben het geluk gehad om zowel man als vrouw Wielewaal en hun nestje mooi vast te leggen.



Man Wielewaal op de uitkijk bij Driebruggen, 20 mei 2024 (Rob van Woerkum)

Op het moment van schrijven wordt er druk gebroed, en we hopen dat we binnenkort beschuit met muisjes kunnen eten. We gaan zeker terug als de jonge Wielewalen uit de eieren zijn gekomen! ■





Scholeksterlegsel op een dak in Leeuwarden, 24 mei 2019 (Rafael Martig)

Bonte Pieten op het dak

Geurt-Jan van Ek

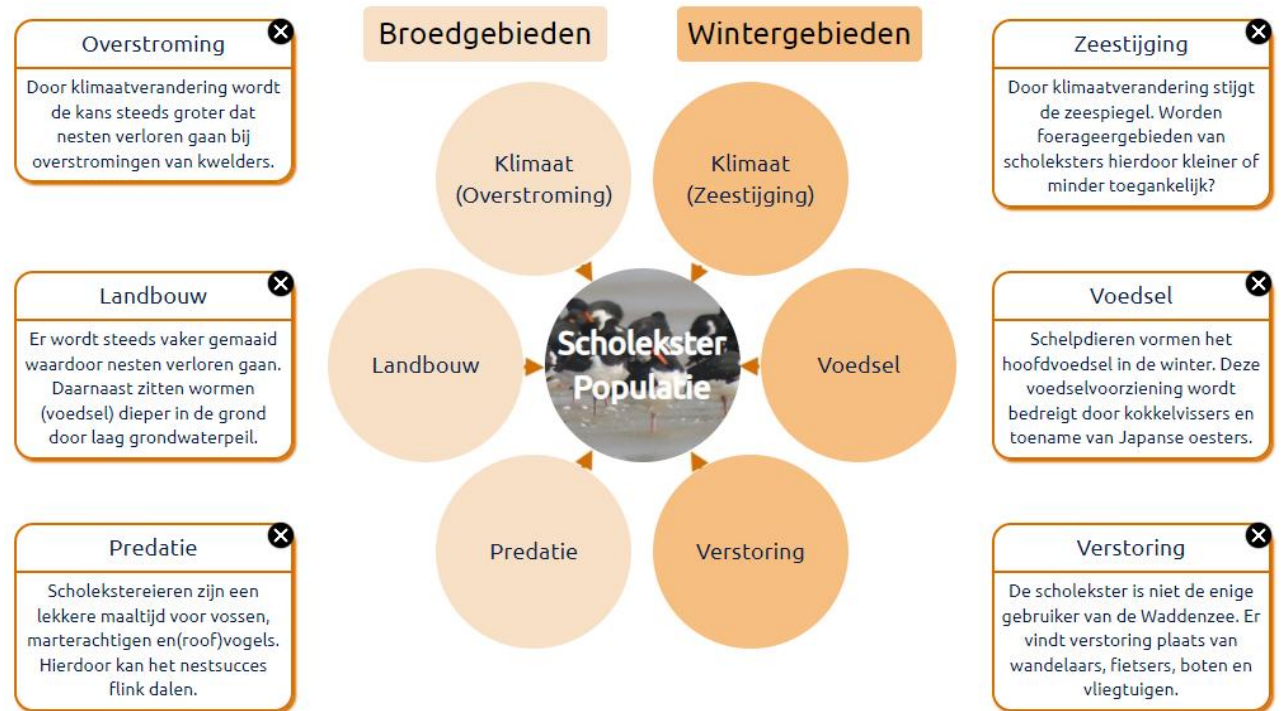
Vorig jaar hoorde ik een Scholekster (bijnaam Bonte Piet) alarmerend roepen vanaf de dakrand van een appartementencomplex. Een verschijnsel dat je steeds vaker ziet en inmiddels een bekend fenomeen is. Dit voormalig kantoorpand ligt in een woonwijk in Eindhoven-West, vlak naast het spoor. Waar het op de akkers en weides steeds slechter gaat met de Scholekster, zie je het aantal in de steden en dorpen toenemen. Hier zijn ze veiliger voor grondpredatoren, recreanten en hardwerkende boeren.

Scholeksterinitiatieven

In mijn zoektocht voor het melden van deze waarneming stuitte ik op de website Scholeksterophetdak.nl. Hierop staat: "Het initiatief voor deze website is geïnspireerd op het [CHIRP-onderzoeksproject](#) vanuit Radboud Universiteit, Sovon en NIOO naar de impact van menselijke activiteiten op de Scholekster. Dit project is gestart vanwege de dramatische achteruitgang van de Scholekster in zijn traditionele leefgebieden. Onderzoek in Assen door Bert Dijkstra en Rinus Dillerop heeft ons geleerd dat de

Scholekster in stedelijk gebied op platte daken sinds enige jaren een alternatief broedgebied aan het ontdekken is. We weten nog niet of de mens hier wellicht ook een positieve rol kan spelen voor de Scholekster. Daarom hebben Rafael Martig en John Brands in 2019 het initiatief genomen voor deze 'citizen science' aanpak rond de dakbroedende Scholeksters in Nederland.

Naast de al genoemde Bert Dijkstra en Rinus Dillerop zijn ook anderen erbij betrokken. Zo brengt Bruno Ens meer dan een kwart eeuw onderzoekservaring naar deze prachtige Bonte Piet mee, en het project 'Scholekster op het Dak' vindt ook plaats onder toezicht van de in 2019 door hem opgerichte [Stichting Onderzoek Scholekster \(SOS\)](#).



Bedreigingen van Scholeksters (bron: [CHIRP](#))

Zo kwam ik vorig jaar dus in contact met dit initiatief, sprak ik hen op de Sovon dag en heb ik me aangemeld als vrijwilliger om de website te beheren omdat Rafael Martig ging stoppen en ze nog een vervanger zochten.



Scholeksterlegsel in vuurkorf (Carolina van Hilst)

Via de website kan iedereen laagdrempelig Scholekster nesten en vervolgaanmeldingen melden. Meldingen blijven niet beperkt tot daken, ook in bloembakken of vuurkorven worden nesten van Scholeksters gemeld, of tussen de aardbeien.

Mooi voorbeeld van een vogelsoort die zich aanpast aan veranderingen.



Tussen de aardbeien (Scholekster.org)

Nieuwe bedreigingen

We proberen op een eenvoudige manier te inventariseren hoeveel Scholeksters op het dak succesvol broeden. Op de site en via e-mail geven we iedereen adviezen over de bescherming van een nest, de eieren en de jongen. Er zijn namelijk tal van bedreigingen ontstaan op deze nieuwe broedplekken.



Scholeksters hebben duidelijk behoefte aan schaduwplekken (Henri Zomer)

De jongen kunnen via regenpijpen in het riool belanden, of verzwakken door extreem hoge temperaturen op het dak of door gebrek aan beschutting en water. Advies: plaats ondiepe waterbakken en maak schuil- en schaduwplekken.



Waterbak voor Scholeksters (Gerben Hoekstra)

Jonge Scholeksters op het dak in de stad zijn een makkelijke prooi voor Buizerds en meeuwen als er geen schuilplekken zijn.

Daarnaast zal het jong op een bepaald moment van het dak af willen. Als dat vliegend kan is dat prima maar meestal springen ze al vroegtijdig van het dak af met vaak fatale gevolgen. Waar landen ze? Op een betonnen parkeerplaats of in een bloemenperk? En als ze dan veilig landen, moeten ze vaak drukke straten oversteken. Veel kuikens overleven dit niet. We proberen per situatie het beste advies te geven.



Dit jong heeft het grasveldje gehaald (Petra de Jong)

2023 Jaar van de Scholekster

Het aantal broedende Scholeksters in stedelijk gebied in Nederland is ongeveer 6.000 tot 8.000 paren. Dit is ongeveer 20% van de 30.000 tot 37.000 in Nederland aanwezige broedparen en een aanzienlijke toename ten opzichte van 2008 (eveneens een Jaar van de Scholekster), toen 4% van de landelijke populatie in stedelijk gebied broedde.

Via scholeksterophetdak.nl zijn 1.289 broedparen ingevoerd tijdens het broedseizoen van 2023. In 2024 is dat tot nu toe 765. Per broedpoging op het dak vlogen in 2023 ongeveer 1,3 kuikens uit. In agrarisch gebied werden ongeveer 0,4 jongen per broedpoging vliegvlug. Om de soort in stand te houden moeten 0,35 kuikens per paar uitvliegen (Frauendorf 2022). Dakbroeders zijn dus veel succesvoller door een bijna twee maal zo hoog

nestsucces en een bijna twee maal hogere kuikenoverleving dan bij grond-broeders (Wortel et al. 2024).



Legsel op een kiezeldak (Henk Dijkstra)

Tot slot hieronder één van de vele leuke berichten die je krijgt bij correspondentie over dakbroedende Scholeksters:

Hallo,

Mijn naam is Pelle B..... en ik ben twaalf jaar. Ik ben een zoon van Sytze B..... die je misschien nog wel kent.

Ik zit op school in Friesland en ik heb een vraag.

Op het bovenste dak van onze school zit nu een scholekster te broeden op vier eieren. Renze (een klasgenoot van mij) en ik hebben dat tegen de directeur van de school gezegd en met hem gepraat.

De directeur had informatie opgedaan bij de biologie docent en die zei dat de jonge

scholeksters, als ze uitgekomen zijn, ze zolang gevoerd worden door de ouders totdat ze van het dak af kunnen vliegen.

Wij denken dat dat niet waar is. Want volgens ons springen ze na ongeveer na 1 of 2 weken het dak af om vervolgens door hun ouders naar een grasveldje in de stad gelokt te worden en daar zelf te zoeken naar eten (dat doen ze bij ons thuis ook altijd).

Bij ons thuis gaan we, als we weten dat jongen groot genoeg zijn, het dak op om ze in een doos te doen en naar beneden te brengen om ze daar weer los te laten (omdat ze anders van het vier meter hoge dak afspringen en dan zijn ze meestal dood).

Onze vraag is daarom: moeten we bij onze school ook het dak op om de kuikens vervolgens beneden los te laten omdat ze anders van het ongeveer twaalf meter hoge dak afspringen en dan zijn ze dood?

Graag hoor ik van je,

*Met vriendelijke groet,
Pelle B....*

ps ook de groeten van Sytze... ■

Literatuur

[Frauendorf 2022](#). Causes of spatiotemporal variation in reproductive performance of Eurasian oystercatchers in a human-dominated landscape. Proefschrift Radboud University.
Wortel, M. et al. 2024. Resultaten van het Jaar van de Scholekster. Sovon-rapport.



Jonge Koolmees in Leende, 20 mei 2022 (Toine Kuiper)

Resultaten nestkastonderzoek in Bladel in 2024

Cor van Pelt

In de jaren 2019 t/m 2021 is door de gemeente Bladel op verschillende plaatsen in de gemeente steenmeel gestrooid om extra mineralen aan de bodem toe te voegen.

Door een mineralentekort in de bodem verzuurt de bodem waardoor planten en dieren in de problemen komen. Het toevoegen van steenmeel zou na een periode van 3 jaar in het blad van bomen terug te zien moeten zijn.

Door Bosgroep Zuid Nederland is samen met Sovon een onderzoek gestart om te onderzoeken of deze steenmeelgiften ook daadwerkelijk bijdragen aan een verbetering van het ecosysteem.

Methode

Door de Bosgroep zijn, samen met Sovon, drie onderzoeksgebieden geselecteerd: een gebied waar steenmeel is gestrooid (S), een gebied waar geen steenmeel is gestrooid (ZS) en een bosreservaat (BR) waar al 20 jaar geen beheer is uitgevoerd. Een onderdeel van het onderzoek is een studie naar broedende mezen. In de 3 onderzoeksgebieden zijn nestkasten

opgehangen die gedurende een periode van vijf jaar worden gemonitord. De monitoring van de nestkasten wordt, inmiddels voor het derde jaar, uitgevoerd door Vogelwerkgroep De Kempen (Pieter Wouters en Cor van Pelt).

Resultaten

Start broedseizoen 2024

Bij onze start met de controle 2024 op 3 april j.l. werden we onaangenaam verrast door het feit dat in alle 3 gebieden de deksels van heel veel kasten op de grond lagen. Bij 15 van die kasten met afgevallen deksel (ZS 4x, S 7x en BR 4x) vonden we dan onder de nestboom afgebeten veren van Koolmezen. Als meest waarschijnlijke dader komt een marter in aanmerking (Wouters 2023).

Opvallend is de veel eerdere start van het broedseizoen voor de mezen. Gemiddeld ligt de start ruim een week vroeger dan vorig jaar. Werd het 1^e ei bij de Koolmezen in 2023 gelegd op 15 april, in 2024 was dat al op 6 april. Bij de Pimpelmezen was dezelfde tendens te zien. 1^e ei van de Pimpelmezen werd in 2023 gevonden op 8 april en in 2024

was dat al op 1 april. Voor de mezen moet de verklaring worden gezocht in warmere voorjaar vergeleken met 2023.

Bij de Bonte Vliegenvangers (BVL) is ook een veel vroegere 1^e eileg te zien in 2024 in vergelijking met 2023. In 2023 werd het allereerste ei van een BVL gevonden op 28 april en vond de 1^e eileg bij de BVL's plaats vanaf die datum t/m de eerste week van mei. In 2024 werd het allereerste ei van een BVL al gevonden op 16 april, bijna 2 weken eerder dan in 2023. De spreiding in 2024 omvatte een veel langere periode want ook in 2024 liep die door t/m de eerste week van mei.

De eerdere start in 2024 kan in tegenstelling tot die van de mezen niets van doen hebben met de afwijkende weersituaties in 2023 en 2024 in onze contreien. De vogels moeten immers vanuit hun overwinteringsgebied in de tropische zone van West-Afrika hier naartoe komen.

In een [Sovon-bericht](#) wordt aandacht besteed aan de vroege terugkeer van de Afrikagangers, die voor sommige soorten samenviel met een sterke zuidelijke wind vanaf de Sahara tot ver in NW Europa tussen 5 en 8 april.



Nestkastbezetting

In de vergelijking van de nestkastbezetting over de verschillende gebieden en jaren (tabel 1) wordt onder een 'bezette nestkast' verstaan een kast waarin minimaal is begonnen met een broedsel, waarbij het criterium is dat er minstens 1 ei gelegd moet zijn.

Tabel 1. Aantal bezette nestkasten per vogelsoort en gebied in 2022 t/m 2024.

Soort	Gebied	2022	2023	2024
Bonte Vliegenvanger	ZS	0	2	5
	S	6	7	9
	BR	3	7	8
	Totaal	9	16	22
Koolmees	ZS	9	13	5
	S	5	5	5
	BR	4	6	5
	Totaal	18	24	15
Pimpelmees	ZS	1	3	6
	S	1	0	0
	BR	0	0	1
	Totaal	2	3	7
Zwarte Mees	ZS	0	0	0
	S	0	1	0
	BR	0	0	0
	Totaal	0	1	0
Totaal		29	44	44

Op een totaal van 45 nestkasten lijkt een bezetting van 44 kasten in 2023 en 2024 heel erg hoog. Hierbij moet echter worden

bedacht dat in sommige kasten meerdere soorten na elkaar van de kast gebruik kunnen hebben gemaakt. Bijvoorbeeld een Koolmees is gestart met een nest en na 1 of meerdere eieren te hebben gelegd is het nest om welke reden dan ook verlaten en vervolgens is een Bonte Vliegenvanger een nest gestart in die kast.

Met name de ontwikkeling van bezette kasten van Koolmezen (18-24-15) is bijzonder. Het relatief lage aantal in 2022 van 18 kasten met Koolmezen heeft wellicht als reden het late moment waarop de kasten zijn gehangen. De kasten zijn in de 3 onderzoeksgebieden opgehangen eind februari 2022 en toen hadden veel mezen waarschijnlijk al een territorium elders. Koolmezen slapen 's winters vaak al in de nestkast waarin ze later een broedsel beginnen. Het jaar daarop steeg het aantal door Koolmezen bezette kasten naar 24 om vervolgens in 2024 weer scherp te dalen naar 15 bezette kasten. Hoogstwaarschijnlijk kan deze daling worden toegeschreven aan de slachting onder de slapers door een marter.

Woningnood

De bezetting van de nestkasten was in 2023 in alle drie gebieden zonder meer hoog te noemen. De concurrentie tussen met name Koolmezen en Bonte Vliegenvangers was toen zo hoog dat er regelmatig gevechten op

leven en dood werden uitgevochten (van Pelt 2023).



Bonte Vliegenvanger bij Bladel, 13 mei 2022 (Pieter Wouters)

We hebben in 2024, in tegenstelling tot vorige jaren, geen slachtoffers van Koolmezen en Bonte Vliegenvangers gevonden als gevolg van gevechten om nestruimte. Het lijkt erop dat de slachting door een marter onder de Koolmezen afgelopen winter ervoor heeft gezorgd dat de later arriverende Bonte Vliegenvangers nog voldoende nestgelegenheid konden vinden zodat er geen gevechten nodig waren. De lagere bezetting door Koolmezen is volledig ingevuld door Bonte Vliegenvangers.

Tabel 2. Aangetroffen omstandigheden per controledatum van een Koolmezenest met legvertraging.

Nestkast	10 april	17 april	24 april	1 mei	8 mei	15 mei	22 mei
S3	nest in aanbouw	nest in aanbouw (¾ gereed), 1 ei	5 eieren; koud bedekt	8 eieren; vogel op nest	8 eieren; vogel op nest	7 jongen (4 dagen oud) en 1 ei; vogel op nest	7 jongen (11 dagen oud)

Tabel 3. Aangetroffen omstandigheden per controledatum van drie Bonte Vliegenvangernesten met broedversnelling.

Nestkast	10 april	17 april	24 april	1 mei	8 mei	15 mei	22 mei
S7	nest in aanbouw (begin), soort onbekend	nest in aanbouw	nest in aanbouw (begin)	nest in aanbouw (¾ gereed)	5 eieren; warm open; vogel aanwezig	7 eieren; 1 ouder aanwezig	4 jongen (0 dagen oud) en 3 eieren; vogel aanwezig
BR7	nest in aanbouw, soort onzeker	nest in aanbod (begin)	nest in aanbouw	nest in aanbouw (klaar); vogel aanwezig	4 eieren; koud open; vogel aanwezig	7 eieren; warm open	2 jongen (0 dagen) en 5 eieren
BR12	leeg	leeg	leeg	nest in aanbouw (¾ gereed)	5 eieren; warm open	7 eieren; vogel op nest	1 jong (0 dagen) en 6 eieren; vogel op nest

Vertraging/versnelling broedproces

Vogels moeten de start van het broedproces zodanig inschatten dat het uitkomen van de eieren samenvalt met een voldoende beschikbaarheid van voedsel voor de jongen.

In 2023 moesten mezen soms een legpauze of een broedstop inlassen omdat de bomen, vanwege een nat en koud voorjaar, te laat in blad kwamen en daardoor de beschikbaarheid van de rupsen (het bulkvoedsel voor mezen) vertraagd werd (van Pelt 2023).

In 2024 leek er geen enkele reden voor de mezen om tot een legpauze of broedstop over te gaan, want er waren volop rupsen. Toch hebben we bij de Koolmezen één geval van een legpauze vastgesteld (tabel 2). Bij onze controle op 17 april troffen we 1 ei Koolmees aan in kast S3. Op 24 april lagen er 5 eieren en op 1/5 8 eieren. In de periode 17-24 april (7 dagen) zijn 4 eieren bijgelegd en blijktbaar was het nest toen nog niet compleet, want in de week erna zijn nog 3 eieren bijgelegd. Op zijn vroegst is het nest compleet geweest op 27 april en is er dus een vertraging geweest van minimaal 3 dagen. Wat de reden voor deze legpauze was is onduidelijk.

Tegenover een vertraging in het broedproces bij de mezen zien we bij de Bonte Vliegenvangers soms een versnelling van het broedproces door al te beginnen met broeden voordat het nest compleet is (tabel 3).

Door de theoretische geboortedatum van de eieren te berekenen op basis van de formule

$$\text{Theoretische geboortedatum} = \text{Datum 1}^{\text{e}} \text{ ei} + \text{Legselgrootte} + 13 \text{ dagen}$$

en die te vergelijken met de werkelijke geboortedatum, is de broedversnelling te berekenen (tabel 4).



Tabel 4. Legselgegevens van de drie Bonte Vliegenvangernesten met een broedversnelling.

Nestkast	Datum 1 ^e ei	Aantal eieren	Start met broeden	Theoretische geboortedag 1 ^e jong	Werkelijke geboortedag 1 ^e jong	Verskil in dagen
S7	4 mei	7	10 mei	23 mei	22 mei	-1
BR7	5 mei	7	11 mei	24 mei	22 mei	-2
BR12	4 mei	7	10 mei	23 mei	22 mei	-1

In deze formule is de periode van 13 dagen de broedduur minus 1 dag, omdat op de dag van de laatste eileg het broeden begint. Dit is conform de [Leeftijdenkaart Nestjongen Mezen](#).

Bij legfels met een broedversnelling zie je duidelijke leeftijdsverschillen tussen de jongen. Een verschil van 1 dag blijkt veelal nog wel te overbruggen, maar 2 dagen verschil met de andere jongen in het nest is blijkbaar net iets teveel.

Op onderstaande foto zijn de verschillen in leeftijd tussen de jongen in BR7 bij de controle van 29 mei duidelijk te zien. Twee jongen rechts onderin het nest blijven duidelijk achter bij de andere jongen.



Legsel BR7 op 29 mei (CvP)

Bij de controle van één week later op 4 juni zie je rechtsboven in het nest een dood jong. Het leeftijdsverschil met de anderen was wellicht toch te groot!? De overige 6 jongen zijn uiteindelijk allemaal uitgevlogen.



Legsel BR7 op 4 juni (CvP)

Waarom de Bonte Vliegenvangers al zijn gaan broeden voordat het legsel compleet was, met een risico op uitval van jongen, blijft de vraag. Speelt hier een inschatting van wel of niet voldoende beschikbaar voedsel een rol? ■

Literatuur

[Pelt, C. van 2023](#). Resultaten nestkastonderzoek Bladel in 2023. Blauwe Klauwier 49(3): 15–21.
[Wouters, P. 2024](#). Marters? Blauwe Klauwier 50(2): 3–4.





Op excursie in het Merkske, 19 mei 2024 (Harold Bierens)

Ga mee naar buiten allemaal: een 'vogel'excursie in 15.000 stappen

Harold Bierens

“Dag allemaal, volgende week zondag 19 mei is het zover, we bezoeken dan 't Merkske. Verzamelen op een parkeerplaats waarvan ik de locatie zal doorsturen. We starten 6.00 uur. Eerste rondje loopt door het beekdal en is zo'n 5 km, anderhalf uur. Laarzen aan want het is er nat. En muggenspray! Vanaf de parkeerplaats lopen we vervolgens naar wat plasjes met kans op eenden en steltjes (meestal wulpen en grutto), telescoop is daar prettig. Daarna rijden we door naar de Broskens, wat minder nat dus Bergschoenen volstaan. Rondje is ruim 7 km.”
Met deze informatie dacht excursieleider Edwin ons goed voor te bereiden. Twee 'rondjes' van 5 en 7 km. Prima te doen, op tijd terug voor de lunch....

04.30u, mijn wekker gaat. Ik heb geluk, want ik word als laatste opgehaald door Gerben en kan daarmee wat uitslapen. Rond 5 uur arriveert team Veldhoven, ik sta al te wachten en voorkom daarmee dat er op het verkeerde adres wordt aangebeld en de buurtpreventie-app op tilt gaat, zoals bij een vorige excursie naar Zeeland. In een klein uurtje rijden we via België naar de

afgesproken plek, de parkeerplaats bij het **Merkske**. In de auto is het rustig, niet iedereen houdt ervan om vroeg op te staan. “Een vogelaar schrikt daar niet van,” merkte Gerben eerder terecht op. Dat klopt, maar het is de 3^e vroege ochtend op rij na een MUS- en BMP-telling en dat bezorgt mij een beetje een houten kop.

Edwin wil vroeg beginnen en hij heeft groot gelijk: voor vogelzang moet je in de vroege ochtend zijn. Dus om 06.00u afspreken is logisch. Het uurtje reistijd hebben we er allemaal voor over. 'Wij allemaal' zijn naast excursieleider Edwin, Jules, Peter en Jan die al staan te wachten, team Veldhoven bestaande uit Gerben, Simone, Albert en ikzelf en team Reusel (Paul en Pieter) dat kort na ons arriveert.

Als we uitstappen horen we meteen het heerlijke gejedel van wat overvliegende Wulpen en op de achtergrond een Grutto in de verte. Ik voel ook het gemis, voor mij weer lang geleden dat ik dit hoorde. Niet iedereen heeft de luxe van een Toekomstweg. Terwijl mensen hun laarzen aantrekken worden er al verlanglijstjes ingediend. Naast Nachtegalen en zichtbare Wielewalen is dat

ook Zomertortel. Toe maar, er wordt hoog ingezet. Edwin kan aan de bak.



We gaan op pad (HB)

We beginnen onze wandeling dus in het Merkske, het beekdal van de gelijknamige beek die hier een stuk grens vormt en om die reden nooit rechtgetrokken is. Een prachtig gebied met houtwallen, graslanden, moerasbos en populierenbossen. Al vrij snel is duidelijk dat laarzen hier geen overbodige luxe zijn, we ploegen door zompige modder en kuitdiepe plassen. Soms is het zaak het evenwicht te bewaren als een voet vastgezogen blijft zitten. Dat dit een nat gebied is blijkt ook uit vlonderpaden en paden verstevigd met boomstamschijven, maar met de vele regen van de afgelopen maanden en dagen is het extra nat. Heerlijk.

Intussen worden ook de eerste soorten genoteerd, daarvoor zijn we hier. De zang is goed vroeg op de ochtend. Paul houdt weer een lijstje bij wat vlot gevuld wordt met algemene soorten, Zanglijster, Zwartkop, Merel, Roodborst, Winterkoning. De Koekoek is ook alom aanwezig en het dichte struweel hier is goed voor Tuinfluiters die we verschillende horen.



Het Merkske, 19 mei 2024 (HB)

Een van de wenssoorten laat zich al vroeg horen, de Wielewaal. Pieter imiteert de vogel die daarop wel reageert. Dat lukt even later in een populierenbos nog beter. Pieters' imitatie lokt twee vogels die even dichterbij komen. Het blijft bij een korte glimp hoog tussen de toppen. Jammer dat ze hun *moment of shine* niet pakken, met zo'n uiterlijk hoef je toch niet bescheiden te zijn. Het gebied blijkt ook zeer geschikt voor Bosrietzangers die zich hier, net als bij de Lage heide, ook goed laten zien. Dat verwacht je niet van deze moerasvogels die

hier een stukje riet delen met de Kleine Karekieten.



Bosrietzanger, 19 mei 2024 (Jules Andela)

Maar het zijn vooral de harde zangers die we horen. In de meer open stukken met heggen zijn dit de behoorlijk algemene Grasmussen. Dat we vooral de herrieschoppers horen ligt ook aan onszelf, er wordt veel gekletst.



Grasmus, 19 mei 2024 (Peter Simon)

Er is blijkbaar veel te bespreken en bij te praten. De Big day van de dag ervoor die

door het Veldhovense team glansrijk werd gewonnen... als enige deelnemende team; resultaten en verwickelingen van lopende inventarisaties; de vakantie van Paul op Lesbos. Ikzelf doe er volop aan mee maar loop af en toe vooruit om zachte, hoge tonen van verwachte soorten als Vuurgoudhaan en Goudvink op te pikken.



Man Roodborsttapuit, 19 mei 2024 (Peter Simon)

Helaas, het is nog geen gouden ochtend. De mist blijft nog wat hangen, en het gebied geeft niet prijs wat ervan verwacht wordt. Wel een enkele Roodborsttapuit, een Groene Specht en de roep van een Zwarte. Maar geen Grauwe Klauwier, al ziet het landschap er geschikt uit. De graslanden zijn ook niet wat ze moeten zijn, allemaal Gestreepte witbol wat jaren domineert i.p.v. bloemrijke velden. Is het echt zo'n drama of vooral het gemis van de Nachtegaal? Nou Edwin, waar blijven de beloofde Nachtegalen? Tijdens zijn verkenningsronde



had hij er hier ook. Nu is alle hoop gevestigd op de Broskens. Maar het is wel degelijk een landschappelijk fraai gebied. Ik houd van de coulissen, ingesloten natte weilandjes en bemoste moerasbossen die toch iets van een oernatuur oproepen.



Laarzen waren écht nodig (HB)

De groep waaiert af en toe wat uiteen en op een plek bij wat bramen en brandnetels waar we op elkaar wachten en luisteren, spot ik zomaar een Boomkikker pal voor onze neus.



Boomkikker, 19 mei 2024 (Jules Andela)

Zijn het bovennatuurlijke krachten dat we juist daar even stopten, of toch vooral toeval en een scherpe blik?

We mijmeren wat verder. Intussen komt het zonnetje wat door en dat is leuk voor de Spotvogel die zich op twee plekken laat horen. Er wordt nog een Slobeend gezien en richting de parkeerplaats wordt het landschap weer wat opener, wat soorten als Boompieper, Scholekster en een Grote Lijster oplevert. En jawel, een zingende Geelgors. Ze zitten hier dus toch, al reist Edwin daarvoor speciaal naar Reusel. Geintje natuurlijk, het klopt wel dat ze bij ons in vergelijkbaar biotoop in hogere dichtheden voorkomen. Terug op de parkeerplaats blijken we al zo'n 48 soorten verzameld te hebben.

Tijd voor het volgende traject. Met de telescopen lopen we een klein stukje naar de natte laagte achter het parkeerterrein. In de verte ontwaren we een Reebok en kijkend naar dit 'hertje' zien we mooi een Wulp met zijn kop boven het hoge gras uitsteken. Deze hoge vegetatie bepaalt wel de duur van ons bezoek. We lopen iets verder door tot we zicht hebben op wat open water. Maar het houdt niet echt over: een Grote Zilver in de verte, enkele mannen Wilde Eend en de onvermijdelijke Canadese Ganzen. Leuker zijn twee Bergeenden. Hoewel de weidevogels zich in de vroege

ochtend goed lieten horen is het geen rijkdom wat dit betreft. Een enkele Kievit, twee Wulpen en met dank aan twee Reeën wordt kort een Grutto opgestoten. Een Torenvalk, Buizerd, Fitis en een eerste Rietgors. Mooi, maar de meesten vinden het prima om door te rijden naar de **Broskens**.

Dit gebied ligt een klein stukje rijden verderop te midden van grootschalige landbouwpercelen. We parkeren in de berm en eenmaal uitgestapt begint het al goed met een overvliegende Zwarte Specht. We zullen hem vaker zien, maar het blijft toch een vreemd gezicht: deze bosbewoner boven een kale akker.



Zwarte Specht, 19 mei 2024 (Jules Andela)

Intussen is het een stuk warmer, jassen gaan uit. We lopen het gebied in, wat toch fraaier blijkt dan de grote akkers vooraf doen vermoeden. Het pad is links en rechts begrenst door meidoornheggen. Ik zie een vogel met opvallend zwartwit staartpatroon

opvliegen en verderop weer invallen. Jawel, een man Grauwe Klauwier. Hij laat zich even fraai bekijken.



Broskens, 19 mei 2024 (HB)

Dat geldt voor meer soorten. Ook een Spotvogel poseert fraai, al zijn de fotografen onder ons alsnog te laat om het vast te leggen. De Broskens lijkt wel wat op het Merkske: houtwallen, ingesloten graslanden met verspreid staand bosjes en poelen, populierbossen. Alleen echt moerasbos ontbreekt hier, maar het is duidelijk dat Edwin het beste voor het laatst bewaard heeft. De Nachtegaal geeft hier wel thuis. Eerst voorzichtig van wat verder weg, maar uiteindelijk zullen we er zo'n 6 horen waarvan een enkele goed door blijft zingen.

We horen en zien verder onder andere Bosrietzangers (4), Spotvogels (5), Rietzanger (1), Tuinfluiters (6), Wielewalen (3), Grauwe Klauwieren (5), Grasmussen (14), Kneuen (3) en Roodborsttapuiten (8).

Dat zijn dan vooral de struweelzangers, algemene bos- en tuinvogels zoals Zwartkop en Roodborst laat ik hier voor wat het is. Al vind ik een Bonte Vliegenvanger wel weer leuk om te vermelden.



Geen overbodige luxe, 19 mei 2024 (Jules Andela)

De gelijkenis met het Merkske is er ook in de zin van natte, zompige paden. Ook hier is het waden door diepe plassen of uitkijken dat je niet uitglijdt op modderige randen. "Geschikt voor wandelschoenen" was iets te optimistisch. Het mag Edwin dan gelukt zijn drie weken eerder tijdens zijn verkenningsronde, maar er staan ook overal bordjes met

laarzenpad. Dat lopen op laarzen is minder comfortabel en vindt niet iedereen fijn. Er wordt steeds meer gesjokt en de groep valt uiteen. Een bankje onderweg is een welkom rustpunt. De kilometers tikken aan.



Bankje met dwarsligger (Simone Valkonet)

Misschien ook omdat het intussen warm is. Die warmte is ook goed voor andere wezens. Insecten bijvoorbeeld en... Boomkickers. Er wordt een eerste volwassen exemplaar gespot en dan gaat het los. Iedereen duikt erop, de hele braamstruik wordt afgespeurd en druk gefotografeerd. Sommigen op zoek naar Boomkickers, anderen naar kleiner spul. Een beproefd recept van Edwin: als een doelsoort niet thuis geeft, trekt hij een blik Boomkickers open om ons af te leiden. Het blijven ongelofelijk fotogenieke beestjes, dus het werkt goed. Eenmaal 'zichtbaar' vinden we de ene na de andere.





Boomkikkers, 19 mei 2024 (Pieter Wouters)



Foto-orgie, 19 mei 2024 (Edwin van der Werf)



Geelbandlangsprietmot, 19 mei 2024 (Jules Andela)

Op sommige plekken 4, nee 5, 6...7, zelfs 8 exemplaren bij elkaar. Een uur blijven we met onze neus in de braamstruik hangen voor deze B-activiteit. Alsof we helemaal niet voor de vogels kwamen. Van alles wordt vastgelegd, een rups van de Grote beervlinder, Bloedcicade, Schorpioenvliegen, Haarslakken, Landkaartje, Azuurwaterjuffers, Platbuiken, Kraamwebsspinnen enz. Maar vooral Boomkickers.



Kraamwebspin, 19 mei 2024 (Peter Simon)

Enmaal weer op weg is het enthousiasme bij een aantal mensen wel getemperd en er wordt verlangd naar de parkeerplek. Het is warm, we sloffen over zandpaden. Hoe ver is het nog? Zitten we nog goed? Is er ergens

een afslag gemist? Het lijkt alsof we ruim verder dan de 7 km gelopen hebben. Zijn we dan toch een 'Freekje' aan het doen?

Er worden nog wel wat vogels gezien zoals Kievit, Wulp, Scholekster en Bergeend, maar daar wordt niet voor gestopt. Dat doen we wel bij een groot grasveld, ingesloten door dichte heggen. "Die grote vogel daar met bruine rug en grijze kop, is dat een Grauwe Klauwier?" Het blijkt een Torenvalk, maar vrijwel meteen zien we in de heg wel een paartje Grauwe Klauwier. En terwijl we hier even staan te genieten zien we meer moois. Ik spot een Boomvalk verder weg, een Buizerd en een man Gele Kwik. Toch een leuke pauze. Even verderop, op een kale akker denk ik een Tapuit te zien. Een Tapuit vinden we niet terug, maar de vogel die daar aan de akkerrand zit op de grens met een groengewas blijkt een vrouwkleed Blauwborst te zijn. Totaal onverwacht hier maar wel leuk.

Dan is eindelijk het einde in zicht. De scherpte is er overal wel vanaf. Ik hoor nog kort een Kwartel roepen in wat, volgens Edwin, hét kwartelveld is. Paul had hem hier in het begin ook geregistreerd, zo blijkt. Het is iets voor de *die hards*, de meesten zijn al doorgelopen naar de auto om eindelijk de laarzen uit te kunnen trekken. Hier komt als leuke afsluiter opnieuw de Zwarte Specht

overvliegen, al kunnen we een paartje Gele Kwikstaarten ook zo beschouwen.



Geen beek maar een bospad, 19 mei 2024 (HB)

Het zit erop, de barre tocht. Het terrein was niet overal makkelijk, maar hebben we echt te ver gelopen? Jules registreerde 14.800 stappen, dat komt aardig overeen met de geplande 12,5 km. Maar de eBird-rondjes van Paul bij elkaar opgeteld zeggen 21,4 km. Feit is dat we van 6.00 tot 13.00u in twee prachtige gebieden hebben rondgelopen. Het was een topexcursie! Edwin: super bedankt dat je ons hebt laten kennismaken met deze natuurpareltjes. En voor degenen die nog een keer de vierdaagse van Nijmegen willen lopen: doe dat niet op laarzen. ■



Geelgorzen bij Hooge Berkt, 28 januari 2024 (Jules Andela)

Wintertellingen vogelakkers gemeente Bergeijk in 2021/22-2023/24

Hans van Nunen & Tom Heijnen

Vanaf 2020 heeft de gemeente Bergeijk een aantal percelen als vogelakker aangemerkt en, door het inzaaien van graan- en kruidenmengsels, als zodanig geschikt gemaakt. In de winters 2021/22 tot en met 2023/24 zijn op de vogelakkers meerdere keren per winter tellingen van vogels uitgevoerd, in de periode november t/m maart. Over de afzonderlijke winters zijn al rapportages verschenen. In dit artikel zijn de resultaten samengevat.

De percelen

Ligging en oppervlakte

Gemeente Bergeijk heeft percelen in omgeving Westerhoven en Bergeijk beschikbaar gesteld voor vogelakkers (figuur 1). De totale oppervlakte varieerde jaarlijks van 3,612 tot 7,562 hectare (tabel 1).

Zaaiplan

Door bureau Van Helvoirt Groenprojecten is in opdracht van gemeente Bergeijk een Plan van Aanpak Akkervogelpercelen ontwikkeld. Daarin werden de volgende samenstellingen

voor het graanmengsel en het kruidenmengsel geadviseerd (tabellen 2 en 3):

Tabel 2. Advies samenstelling graanmengsel (1 kg per are).

Zomergerst	35%
Zomertarwe	25%
Haver	25%
Boekweit	10%
Zonnebloem	5%

Tabel 3. Advies samenstelling kruidenmengsel (0,05 kg per are).

Bolderik	<i>Argostemma githago</i>
Gele ganzenbloem	<i>Chrysanthemum segetum</i>
Grijskruid	<i>Berteroa incana</i>
Grote klaproos	<i>Papaver rhoeas</i>
Korenbloem	<i>Centaurea cyanus</i>
Reukloze kamille	<i>Matricaria maritima</i>
Vogelwikke	<i>Vicia cracca</i>

Niet alle percelen werden jaarlijks ingezaaid (tabel 1).

Inventarisatiemethode

Van november tot en met maart werden de percelen in de winters 2021/22, 2022/23 en 2023/24 steeds 13-14 keer geteld. Tijdens

iedere telling werd op elk perceel gedurende 10 minuten gekeken welke vogels er op of direct rond zaten. De bevindingen werden vastgelegd in Avimap. Niet elk perceel werd iedere winter geteld (tabel 1).



Putters bij Hooge Berkt (perceel B1), 4 januari 2024 (Jules Andela)

Gewoonlijk werden tijdens de 13-14 tellingen per winter alle in een winter geselecteerde percelen geteld. Hierop waren enkele uitzonderingen, nl. tijdens één telling in de winter 2021/22 (op 18 januari werden percelen W1, W2, W3 en F1 niet geteld), één telling in de winter 2022/23 (op 2 november werd perceel B4 niet geteld) en één telling in de winter 2023/24 (op 28 januari werden percelen W1 en W2 niet geteld).



Figuur 1. Ligging van de percelen.

Tabel 1. Overzicht vogelakkers met vermelding van de oppervlakte en de beschikbaarheid per jaar (blauw vlak). Tevens is aangegeven in welk jaar een perceel ingezaaid werd (groen vlak) en in welke winters het perceel geteld is (beige vlak). - = perceel niet beschikbaar

Locatie	Perceel	Oppervl. (m ²)	Beschikbaar in				Ingezaaid in				Geteld in winter			
			2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2021/22	2022/23	2023/24	
Westerhoven	W1	9.825												
	W2	6.000	-											
	W3	7.295			-	-			-	-		-	-	
Bergeijk Hooge Berkt	B1	5.500	-											
	B2	6.000	-											
	B3	9.000			-	-			-	-		-	-	
	B4	10.000												
Bergeijk Fressevenweg	F1	22.000	-		-	-			-	-		-	-	
Total oppervlakte		75.620	36.120	75.620	37.325	27.325	36.120	58.500	21.500	11.500	75.620	37.325	27.325	
											Aantal tellingen	14	13	14
											Totale telduur (uren)	39	28	24

Resultaten

Soortenrijkdom

Alle tellingen samen leverden 37 verschillende vogelsoorten op. Het aantal soorten en de soortensamenstelling varieerde vrij sterk per winter, van 22 soorten in de winter 2022/23 tot 30 soorten in de winter 2021/22 (tabel 2). Van de 37 soorten werden er 15 in alle drie de winters opgemerkt, 12 in twee winters en 10 in één winter.

Tabel 2. Waargenomen vogelsoorten per winter (groen vlak). Soorten die als broedvogel op de Nederlandse Rode Lijst staan zijn rood gedrukt. In de rechter kolommen is aangegeven in hoeveel winters iedere soort werd aangetroffen.

Soort	Waargenomen in			Aantal winters		
	21/22	22/23	23/24	1	2	3
Boomklever	■	■	■		■	■
Boomkruiper	■	■	■		■	■
Buizerd	■	■	■		■	■
Fazant	■	■	■		■	■
Gaai	■	■	■		■	■
Geelgors	■	■	■		■	■
Goudhaan	■	■	■		■	■
Graspieper	■	■	■		■	■
Gr. Specht	■	■	■		■	■
Groenling	■	■	■		■	■
Gr. B. Specht	■	■	■		■	■
Grote Lijster	■	■	■		■	■
Heggenmus	■	■	■		■	■
Houtduif	■	■	■		■	■

Soort	Waargenomen in			Aantal winters		
	21/22	22/23	23/24	1	2	3
Kauw	■				■	
Keep			■		■	
Koolmees	■	■	■		■	■
Kneu/Barmsijs	■	■	■		■	■
Koperwiek		■	■		■	■
Kramsvogel		■	■		■	■
Merel	■	■	■		■	■
Pimpelmees	■	■	■		■	■
Putter	■	■	■		■	■
Rietgors	■	■	■		■	■
Roodborst	■	■	■		■	■
Roodborsttapuit	■	■	■		■	■
Sijs	■	■	■		■	■
Sperwer	■	■	■		■	■
Spreeuw			■		■	■
Staatmees	■	■	■		■	■
Tijftjaf			■		■	■
Torenvalk	■	■	■		■	■
Veldleeuwerik	■	■	■		■	■
Vink	■	■	■		■	■
Winterkoning	■	■	■		■	■
Zwarte Kraai	■	■	■		■	■
Zwartkop	■	■	■		■	■
Aantal soorten	30	22	27			

Rode Lijstsoorten

Zes soorten staan op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels (tabel 2). Het is van belang om die soorten te noemen omdat goede winteromstandigheden (zoals voedsel en beschutting op vogelakkers)

bijdragen aan het voortbestaan van deze soorten als broedvogel in Nederland. Tijdens de tellingen werden de Rode Lijstsoorten niet iedere winter waargenomen, maar dat zegt weinig over het werkelijke belang van de percelen voor die soorten omdat de tellingen maar een hele kleine steekproef in de tijd zijn.

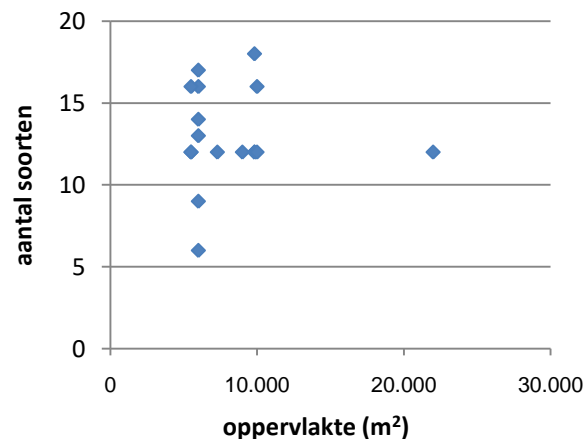
Soortenrijkdom per perceel

Gewoonlijk werden zo'n 15 soorten per perceel per winter geregistreerd en waren de verschillen tussen de percelen niet groot. Uitschieter was perceel B2 waar in de winters 2021/22 en 2022/23 aanzienlijk minder soorten werden geregistreerd dan op de overige percelen (tabel 3).

Tabel 3. Totaal aantal soorten per perceel per winter. - = perceel niet beschikbaar.

Perceel	Aantal soorten			gem.
	2021/22	2022/23	2023/24	
W1	18	12	12	14
W2	16	17	14	16
W3	12	-	-	
B1	12	12	16	13
B2	6	9	13	9
B3	12	-	-	
B4	16	12	-	14
F1	12	-	-	
gemiddelde	13	12	14	13

Gewoonlijk neemt het aantal soorten dat in een gebied voorkomt toe als de oppervlakte van dat gebied groter is, maar die relatie is in de gegevens van de akkervogeltellingen niet zichtbaar (figuur 2). Blijkbaar zijn er andere factoren die bepalen hoeveel soorten er op een vogelakker voorkomen.



Figuur 2. Relatie tussen de perceelsoppervlakte en de soortenrijkdom per perceel per winter.

Vogelaantallen

Alle tellingen bijeen genomen werden 3537 vogels geteld (tabel 4) wat neerkomt op een gemiddelde van 208 vogels per winter. Gecorrigeerd voor ontbrekende gegevens (omdat niet iedere winter alle percelen geteld werden) zou het totaal aantal eerder rond 5500 vogels liggen en het gemiddelde per winter rond 300 vogels.

Tabel 4. Getelde en geschatte aantallen vogels per soort per winter. In de winter 2021/22 werden alle percelen geteld, in de twee winters daarna een deel niet.

	Geteld aantal in winter			
	21/22	22/23	23/24	totaal
Boomklever	5	2	1	8
Boomkruiper	4	0	1	5
Buizerd	6	1	3	10
Fazant	12	6	1	19
Gaai	20	10	2	32
Geelgors	68	69	117	254
Goudhaan	0	0	2	2
Graspieper	8	0	1	9
Groene Specht	1	3	0	4
Groenling	41	1	13	55
Grote Bonte Specht	5	2	0	7
Grote Lijster	0	0	2	2
Heggenmus	4	3	0	7
Houtduif	49	73	1	123
Kauw	1	0	0	1
Keep	0	0	2	2
Koolmees	91	23	40	154
Kneu/Barmsijs	106	0	0	106
Koperwiek	0	4	22	26
Kramsvogel	0	3	0	3
Merel	10	3	6	19
Pimpelmees	43	31	27	101
Putter	201	48	419	668
Rietgors	7	10	0	17
Roodborst	7	14	12	33
Roodborsttapuit	1	0	2	3
Sijs	0	60	121	181
Sperwer	1	0	1	2

	Geteld aantal in winter			
	21/22	22/23	23/24	totaal
Spreeuw	0	0	22	22
Staartmees	8	0	2	10
Tijftjaf	1	0	4	5
Torenvalk	5	0	0	5
Veldleeuwerik	3	0	0	3
Vink	396	763	435	1594
Winterkoning	5	7	2	14
Zwarte Kraai	15	3	11	29
Zwartkop	2	0	0	2
Totaal	1126	1139	1272	3537

Deze cijfers geven overigens *geen* informatie over absolute aantallen. De vogels kunnen meerdere keren geteld zijn omdat ze bijv. gedurende langere tijd aanwezig waren (en dan bij meerdere tellingen zijn geregistreerd) en/of van vogelakker naar vogelakker “hoppen”. Vogels die in een winter een groter gebied gebruiken dan alleen de vogelakkers, zullen regelmatig gemist zijn. Ook zullen er in de loop van een winter vogels komen en gaan, onder invloed van weer, voedselaanbod etc. zowel lokaal als in de wijde omgeving. Die vogels zullen dan voor een deel niet opgemerkt zijn.

Het totaal aantal vogels dat geteld werd varieerde per winter. Hoewel de getelde aantallen dicht bij elkaar liggen, lopen de geschatte aantallen uiteen, met in 2021/22 bijna twee keer zoveel vogels als in 2023/24.

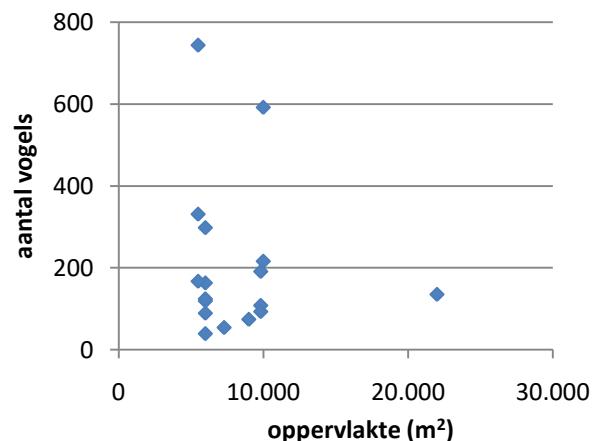
Vogelaantallen per perceel

Percelen met de meeste vogels waren B1 in de winter 2023/24 (744 vogels) en 2021/22 (331), B4 in de winter 2022/23 (592) en B2 in de winter 2023/24 (298) (tabel 5).

Tabel 5. Geteld aantal vogels per perceel per winter. - = perceel niet beschikbaar.

Perceel	Aantal vogels			gem.
	2021/22	2022/23	2023/24	
W1	108	93	191	130
W2	119	163	39	107
W3	54	-	-	
B1	331	167	744	414
B2	89	124	298	170
B3	74	-	-	
B4	216	592	-	404
F1	135	-	-	
Gemiddelde	140	228	318	245

Het aantal vogels dat in een gebied voorkomt neemt gewoonlijk toe als de oppervlakte van dat gebied groter is. Zo'n relatie is echter in de gegevens van de akkervogeltellingen niet zichtbaar (figuur 3). Het aantal vogels werd blijkbaar door andere factoren beïnvloed dan de oppervlakte.



Figuur 3. Relatie tussen de perceelsoppervlakte en de vogelaantallen per perceel per winter.

Talrijkste soorten

Van de 37 verschillende vogelsoorten was bij 24 soorten het totaal aantal vogels dat tijdens een winter op een perceel werd geteld minder van 25 exemplaren. Bij 5 soorten lag het aantal vogels tussen 25 en 100, bij 6 soorten tussen 100 en 500 en bij 2 soorten meer dan 500.

De talrijkste soort was de Vink met 1594 exemplaren, op flinke afstand gevolgd door Putter (688) en Geelgors (254). Per perceel en per winter waren er aanzienlijke verschillen in welke soorten het meest talrijk waren (tabel 6).

Tabel 6. TOP-3 van meest talrijke soorten per perceel per winter (mits ≥ 10 ex), met vermelding van het totaal aantal over alle tellingen in die winter. - = niet geteld.

Perceel	TOP-3 talrijkste soorten		
	2021/22	2022/23	2023/24
W1	Vink (27) Putter (12) Koolmees (11) Pimpelmees (11)	Houtduif (31) Vink (24) Geelgors (10)	Sijs (100) Geelgors (46) Spreeuw (22)
W2	Vink (51) Putter (14) Groenling (12)	Vink (98) Pimpelmees (13) Geelgors (10)	Koolmees (10)
W3	Koolmees (24)	-	-
B1	Putter (132) Vink (107) Geelgors (39)	Vink (75) Geelgors (28) Houtduif (27)	Putter (344) Vink (295) Geelgors (27)
B2	Vink (50) Houtduif (15) Groenling (11)	Vink (107)	Vink (134) Putter (75) Geelgors (41)
B3	Vink (25) Koolmees (12)	-	-
B4	Kneu/Barmsijs (70) Vink (47) Putter (33)	Vink (459) Sijs (43) Putter (39)	-
F1	Vink (85) Koolmees (17) Pimpelmees (11)	-	-

De gegevens van de drie talrijkste soorten zijn hierna in meer detail weergegeven, zodat inzichtelijk is hoe de aantallen varieerden in ruimte (de percelen) en tijd (de teldata).

Vink

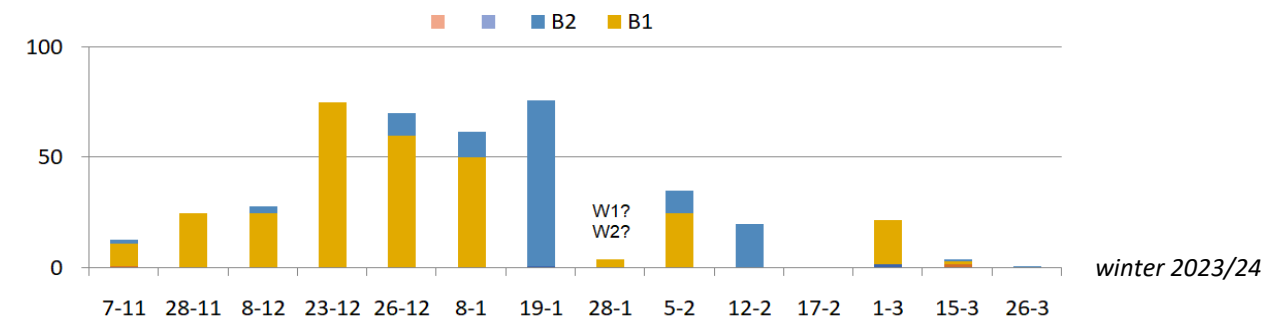
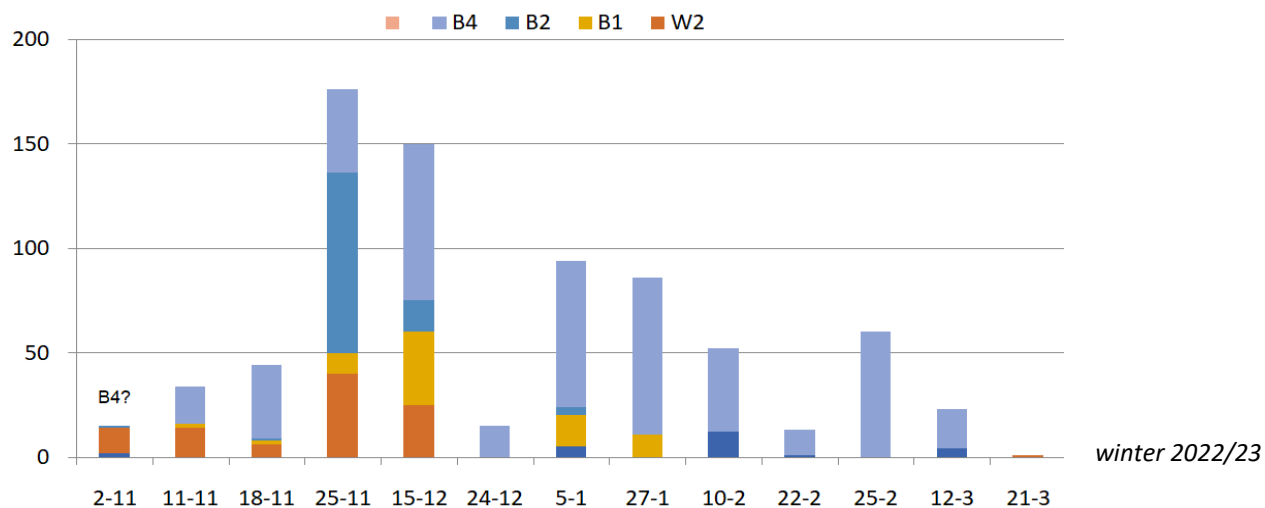
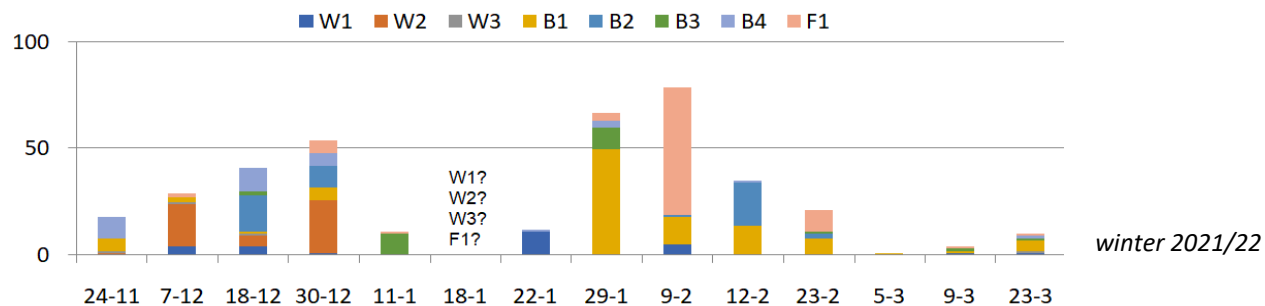
De drie winters laten een patroon zien van toenemende aantallen van november naar december, en afnemende aantallen van januari naar maart. In de winter 2023/23 waren de aantallen met name in november-december beduidend hoger dan in de andere twee winters.

De aantallen per perceel varieerden in de winter 2021/22 sterk per teldatum. In de winter 2022/23 werden op perceel B4 de meeste Vinken gezien. In de winter 2023/24 was perceel B1 het meest in trek, met een uitschieter op perceel B2 op 19 januari.



Vink bij Veldhoven, 10 januari 2024 (TH)

Figuur 4. Geteld aantal Vinken per perceel en teldatum. Boven iedere grafiek staan de percelen vermeld die in de betreffende winter werden geteld. ? = perceel niet geteld op betreffende datum.



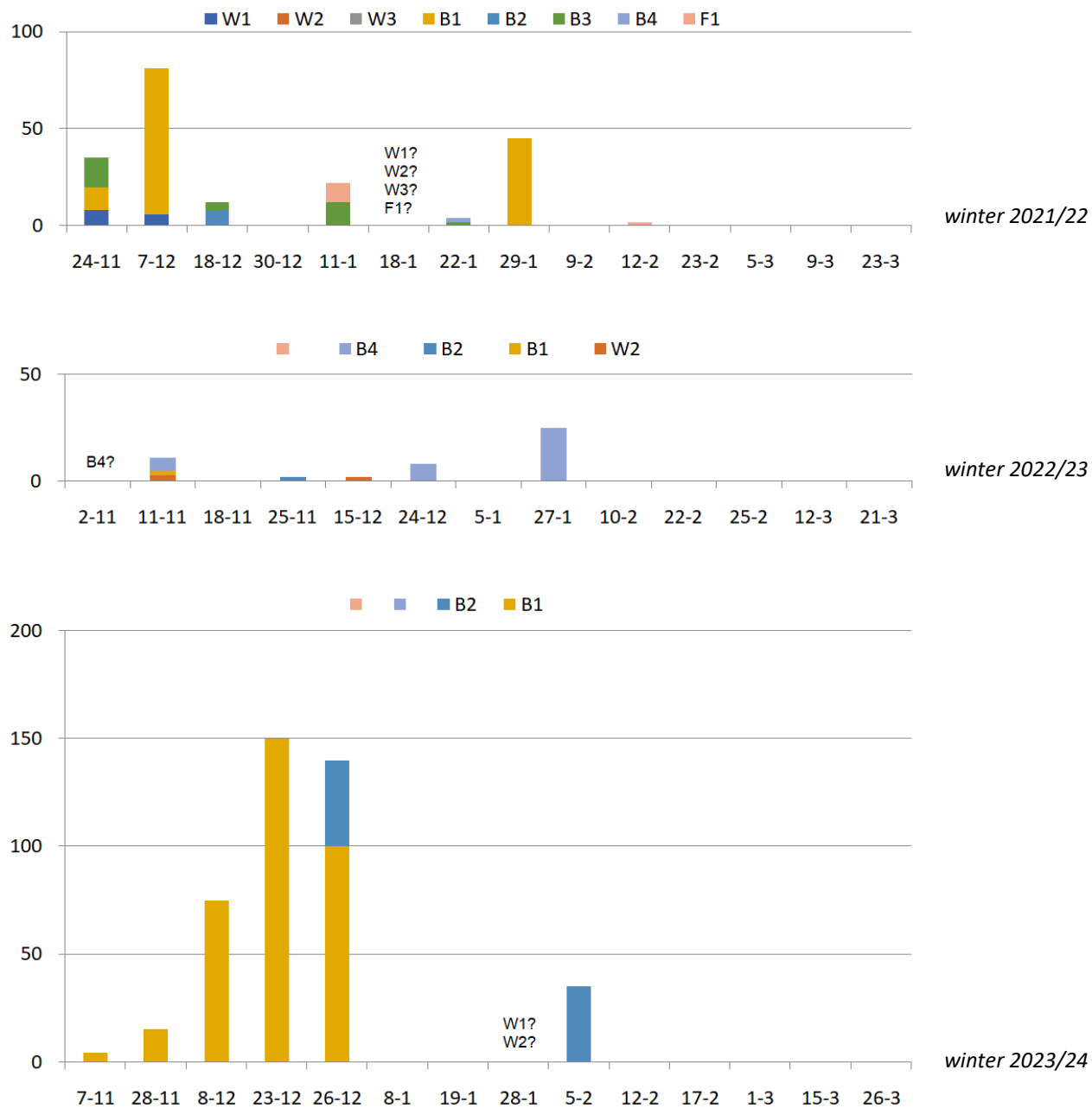
Putter

Er waren grote verschillen tussen de winters, met vooral eind december 2022 veel hogere aantallen dan in de winter 2021/22, 2022/23 en het resterende deel van winter 2023/24. Die hogere aantallen waren vooral te vinden op perceel B1. Verder is het opvallend dat in maanden januari t/m maart vrijwel geen Putters op de vogelakkers aanwezig waren.



Putter bij Hooge Berkt (perceel B1), 4 januari 2024 (Jules Andela)

Figuur 5. Geteld aantal Putters per perceel en teldatum. Boven iedere grafiek staan de percelen vermeld die in de betreffende winter werden geteld. ? = perceel niet geteld op betreffende datum.



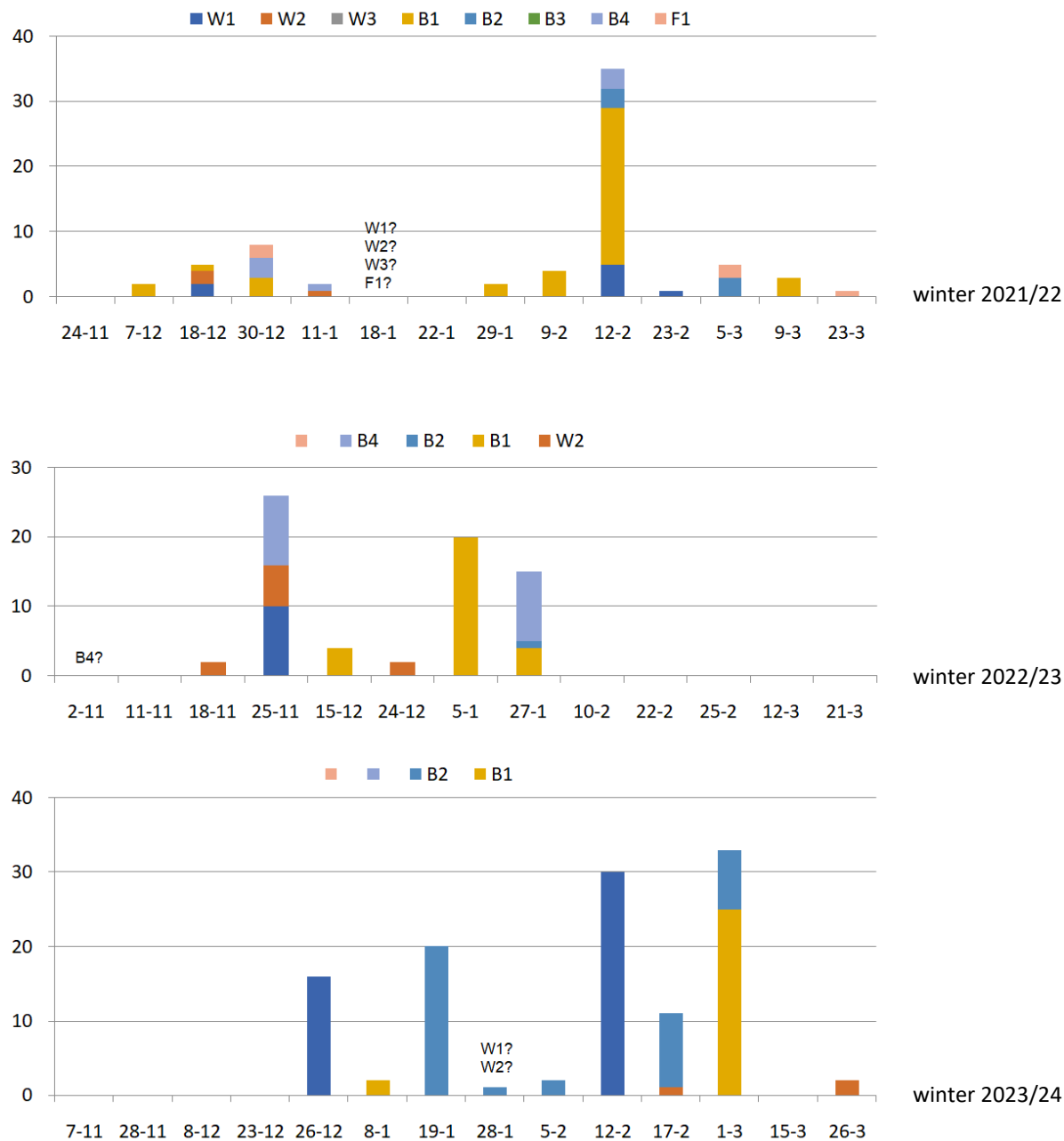
Geelgors

Ook bij deze soort waren er grote verschillen tussen de winters, zowel in patroon als aantallen. In de winter 2021/22 waren de aantallen laag met een uitschieter medio januari die vooral te maken had met een flink aantal Geelgorzen op perceel B1. Ook in de winter 2021/22 en 2022/23 ging het vaak om geringe aantallen, met soms wat grotere aantallen zoals eind november 2021, medio februari 2024 en begin maart 2024.



Geelgorzen bij Hooge Berkt (perceel B1), 28 januari 2024 (Jules Andela)

Figuur 6. Geteld aantal Geelgorzen per perceel en teldatum. Boven iedere grafiek staan de percelen vermeld die in de betreffende winter werden geteld. ? = perceel niet geteld op betreffende datum.



Conclusies

In de winter maken honderden tot duizenden vogels gebruik van de vogelakkers in de gemeente Bergeijk. Hoewel er geen referentiegegevens verzameld zijn (bijv. van akkers die agrarisch worden benut) blijkt uit ervaringen van vogelaars in de streek dat de vogelakkers een magneet zijn voor voedselzoekende vogels. In absolute zin maken vooral Vinken, Putters en Geelgorzen van de vogelakkers gebruik. Onder de 37 vogelsoorten die werden aangetroffen waren ook enkele soorten die op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels staan, al waren de aantallen daarvan (logischerwijze) klein.

De gegevens laten een grote dynamiek zien in aantallen soorten en aantallen vogels, zowel in ruimte (de percelen) als tijd (tussen winters en binnen een winter). En dan te bedenken dat de tellingen maar een kleine steekproef zijn in de tijd.

Het is niet bekend in welke mate vogels gebonden zijn aan de vogelakkers: zijn de vogelakkers één van de vele bronnen van voedsel en rust tijdens de winter, of echt van substantieel belang om de winter door te kunnen komen? Ook is niet bekend of het



Keep op een vogelakker bij Casteren, 21 december 2019 (Paul van Pelt)

op de vogelakkers om steeds dezelfde vogels gaat of dat het een komen en gaan is van individuen en groepen.

Wat in ieder geval wel duidelijk is, is dat de vogelakkers in de winter door honderden tot duizenden vogels worden gebruikt. Daarbij is het heel goed mogelijk dat een groot “netwerk” van vogelakkers het belang voor de vogels versterkt, door de vogels als het ware stapstenen aan te bieden die zorgen voor een goed voedselaanbod in ruimte en tijd. Anders gezegd: een geheel (netwerk van vogelakkers) zou wel eens veel meer

kunnen zijn dan de som der delen (de afzonderlijke vogelakkers).

Het is niet bekend in welke mate de vogelakkers in Bergeijk van belang zijn voor *broedende* vogels en voor andere diergroepen zoals insecten en zoogdieren. Het is aan te bevelen om ook hiernaar onderzoek te doen.

We hopen dat de gemeente Bergeijk, samen met andere gemeenten in de streek, de vogelakkers handhaven én liefst uitbreiden tot een netwerk van vogelakkers. ■

Literatuur

- Bureau Van Helvoirt Groenprojecten 2021. Plan van Aanpak Akkervogelpercelen.
- Nunen, H. van 2022. Rapport inventarisatie vogelakkers gemeente Bergeijk tijdens winter 2021-2022. IVN Bergeijk-Eersel.
- Nunen, H. van 2023. Rapport inventarisatie vogelakkers gemeente Bergeijk tijdens winter 2022-2023. IVN Bergeijk-Eersel.
- [Nunen, H. van 2023](#). Inventarisatie vogelakkers gemeente Bergeijk tijdens twee winters. Blauwe Klauwier 49(3) 27-33.





Kerkuilen in Oerle, 9 september 2007 (Tom Heijnen)

Mark's uilenwijsheid

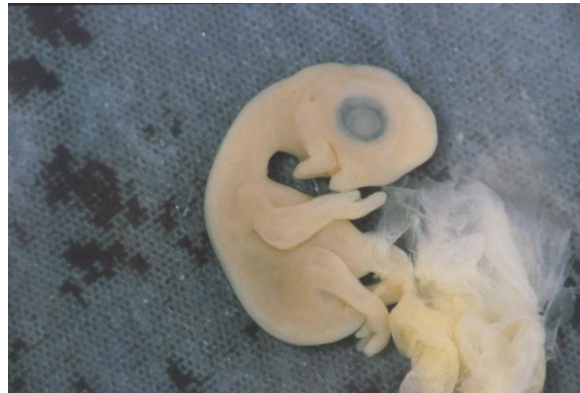
Mark Sloendregt

Uilenbescherming en uilen kunnen rekenen op brede belangstelling bij het publiek en op de steun van vele vrijwilligers. Voor soorten als Kerkuil, Steenuil en Oehoe bestaan zelfs landelijke uilenwerkgroepen. Onze vogelwerkgroep is in 1979 begonnen met het plaatsen van kasten voor Kerkuilen. Om uilen te beschermen is monitoring en onderzoek belangrijk. Naast het controleren en onderhouden van kasten ben ik mij gaan verdiepen in de ecologie van uilen en de Kerkuil in het bijzonder. De stukjes die ik in deze rubriek publiceer zijn daar een voortvloeijsel van.

Het niet uitkomen van eieren bij Kerkuilen?

In een broedsel kunnen tijdens een (kast)controle zowel jongen als niet-uitgekomen eieren worden aangetroffen. De redenen van het niet uitkomen zijn vaak moeilijk te bepalen en divers van aard. Er bestaan bij vogels globaal [twee broedstrategieën](#). Ofwel er wordt gekozen voor het leggen van slechts enkele,

kwalitatief hoogwaardige eieren (K-strategie), ofwel voor zo veel mogelijk eieren (r-strategie). Kerkuilen kiezen voor het laatste en produceren – als de voedselsituatie het toelaat – meerdere broedsels per jaar. Daarbij wordt ervoor gekozen om per ei een minimale hoeveelheid aan voedingsstoffen toe te voegen, om het aantal te kunnen maximaliseren.



Kerkuilembryo met een gehoekte ondersnavel; er zijn veel voedingsfactoren die dit kunnen veroorzaken (uit: van den Burg 2017)

Als er voedselgebrek is, ontstaat er een dilemma: moet de vrouw investeren in de kwaliteit van haar eieren ten koste van haar eigen lichaam (bijv. opsouperen borstspier) of moet ze haar reserves niet aanspreken, waardoor ze eieren van een lage kwaliteit

zal maken? Een gebrek aan voedingsstoffen in eieren kan zorgen voor een tekort aan eiwitten, met embryonale afwijkingen als gevolg.

Bij soorten met een r-strategie (veel eieren) zijn er vaker meer eieren die niet uitkomen. Bij Kerkuilen komt gemiddeld 20% van de eieren om die reden niet uit. Bij onderzoek in de jaren 1998 en 1999 werden bij Kerkuilen in 204 niet-uitgekomen eieren 110 embryo's gevonden, waarbij in 63% van de gevallen afwijkingen geconstateerd werden.

Uilen en roofvogels staan hoog in de voedselpiramide en zijn dus gevoelig voor accumulatie van gifstoffen. Pesticiden kunnen leiden tot te dunne eierschalen met breuken als gevolg, maar de meeste pesticiden die dit veroorzaken zijn in Nederland verboden. Er kunnen nog wel eieren niet uitkomen als gevolg van hoge blootstelling aan dioxines en PCB's. Kerkuilen hoeven er niet per se aan dood te gaan, maar kunnen verzwakt raken. Het jagen zal erdoor worden bemoeilijkt, met als gevolg dat er ook minder jongen worden grootgebracht.

Ook het broedgedrag met betrekking tot het keren en warm houden van de eieren kan gevolgen hebben voor het uitkomen ervan. Het keren van eieren is vooral bedoeld voor de 'vochthuishouding' en de ontwikkeling van embryonale vliezen. Kerkuilen beginnen direct met broeden bij het eerste ei en rollen daarbij het ei regelmatig om, zodat een verkeerde ligging van het embryo wordt voorkomen. De eieren van Kerkuilen komen om de dag uit en mogelijk worden de laatste eieren bij grote broedsels soms slecht bebroed en zullen ze niet uitkomen.



Kerkuilembryo met open buikwand door aminozuur- of temperatuureffect (uit: van den Burg 2017)

Tijdens het broeden blijft de ontwikkeling van het embryo doorgaan, maar (langdurige) afkoeling en oververhitting kunnen desastreuze gevolgen hebben. Afkoeling kan bijvoorbeeld ontstaan door heftige interacties met nestplaatsconcurrenten en oververhitting kan bijvoorbeeld ontstaan als het broedsel zich onder golfplaten bevindt.

Om zelf meer te weten en/of onderzoek te doen biedt het boek 'Het onderzoeken van niet uitgekomen vogeleieren' door Arnold van de Burg veel informatie. In de handleiding [De Kerkuil](#) van Johan de Jong staat een samenvatting en tips over onderzoek bij Kerkuilen naar niet uitgekomen eieren.

Met dank aan Arnold van den Burg, Zoological Museum Netherlands.



[Burg, A. van den 2017](#). Het onderzoeken van niet uitgekomen vogeleieren. Zool. Museum Netherlands.

Wat is de invloed van ruien op het broedseizoen bij Kerkuilen?

Veren raken versleten doordat uilen bijvoorbeeld door vegetatie vliegen en bij het veelvuldig in en uitvliegen van de nestholte. Om die reden besteden ze dagelijks veel aandacht aan hun verenkleed, en zijn ze overdag dan ook vaak hun veren aan het poetsen. Het ruien van veren heeft tot doel om versleten veren te vervangen. Dat is nodig om een geruisloze vlucht, en de overlevingskansen van het individu te waarborgen. Het ruien vraagt veel energie, tot wel 30% van het totale vermogen. Het ruien zal bij Kerkuilen dan ook niet gelijktijdig met het broeden van de eieren plaatsvinden.

De [fenologie](#) in relatie tot de start van ruien verschilt bij beide seksen. Bij vrouwen speelt de eiproductie een grote rol en bij mannen is het voeren van de broedende vrouwen en het grootbrengen van de jongen van belang. Waarschijnlijk is er een versnelling van de rui bij vrouwen op het moment dat ze - tijdens het broeden - worden gevoed door mannen. De vrouwen vliegen dan weinig en brengen veel tijd door in goed geïsoleerde gebouwen. Een prima moment dus om te ruien. Een dergelijke 'versnelde' rui maakt het voor vrouwen mogelijk om ook meerdere broedsels te produceren in één seizoen. Alleen bij een ruim aanbod aan voedsel – in muizenrijke jaren – kan de rui worden versneld.



Kerkuilen in Oerle, 31 augustus 2007 (TH)

De eiproductie vraagt van vrouwen veel energie waardoor de rui vaak pas gebeurt als de jongen nog klein zijn. Op het moment dat de jongen een week of drie oud zijn, zal zij weer in de conditie zijn om mee te gaan jagen met een optimaal kleed. De man zal



de rui ook dan pas aanvatten, hij kan het dan wat rustiger aan doen. Bij late broedsels wordt de rui dus aangepast.

Kerkuilen ruien hun verenkleed niet volledig in één seizoen maar over meerdere jaren. In het eerste jaar ruien ze handpen 6 in het midden van de vleugel. In het tweede jaar (derde kalenderjaar) volgen 5, 7, 4, 8 en 9 en in het derde jaar volgen 1, 2, 3 en 10. In het vierde jaar wederom handpen 6, de eerste volledige ruicyclus is dan voltooid. Met deze langzame rui sparen ze hun veren. Tijdens de trage vlucht voorkomen Kerkuilen dan ook zoveel mogelijk aanvaringen met vegetatie waardoor hun veren blijven gespaard van ernstige slijtage. Met andere woorden, de rui is geen 'belemmering' voor de Kerkuilen, of ze nu één of twee broedsels grootbrengen. De timing moet echter juist ingeschat zijn. Het enige waar Kerkuilen voor moeten zorgen is dat wanneer in het najaar de omstandigheden snel verslechteren ze klaar moeten zijn om de winter in te duiken...

Met dank aan Ludo Smets, voorzitter Kerkuilwerkgroep Vlaanderen.

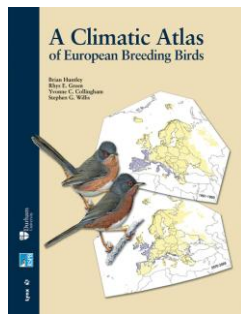


Cieślak, M. 2017. Feathers of European Owls: Insights into Species Ecology and Identification. Oriolus Forlåg, Uppsala.

Kerkuilen in een veranderend klimaat

Het klimaat verandert en de aarde warmt in rap tempo op als gevolg van de uitstoot van broeikasgassen. De huidige klimaat-scenario's laten voor de toekomst - periode 2050 t/m 2085 - een weerbeeld zien met hogere temperaturen, een stijgende zeespiegel, nattere winters, heviger buien en drogere zomers.

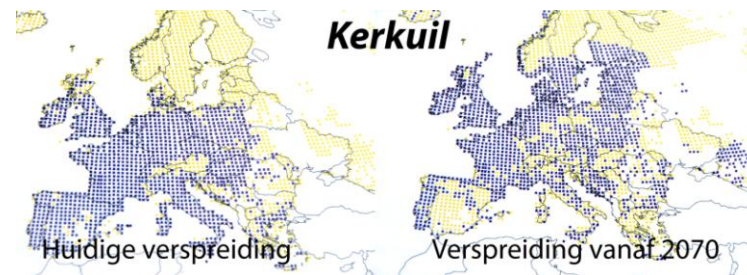
De opwarming van de aarde heeft ook voor vogels gevolgen, populaties zullen toe- of juist afnemen. Zo zullen in de lage landen Spotvogels achteruitgaan en de Bijeneters in aantal toenemen. Klimaatverandering heeft ook effect op de vogeltrek en broedtiming in relatie tot voedselbeschikbaarheid. Denk maar aan jonge Koolmezen of Bonte Vliegenvangers in relatie tot de rupspiek.



De effecten van klimaatverandering voor Europese vogels staan beschreven in 'A Climatic Atlas of European Breeding Birds' uit 2007. Ook voor uilen zijn de gevolgen in kaart

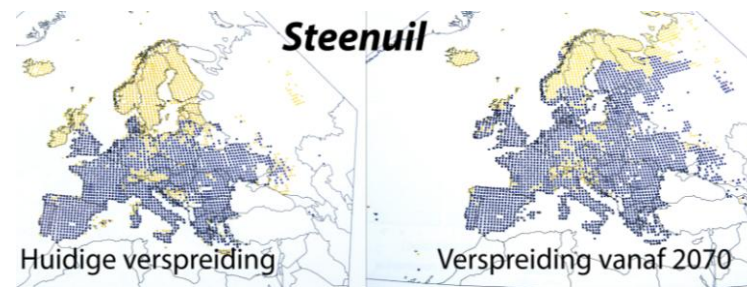
gebracht, met het verwachte voorkomen per soort aan het eind van de 21^e eeuw.

Zo zal de populatie Kerkuilen zich min of meer in noordoostelijke richting verplaatsen waarbij delen van de Scandinavië en Wit-Rusland als habitat geschikt worden. Daarentegen zal de soort uit grote delen van Zuid-Spanje kunnen verdwijnen.



Verspreiding Kerkuil, huidig en voorspeld (uit: Huntley et al. 2007)

Voor Steenuilen geldt nagenoeg het zelfde, maar zij zullen niet uit Zuid-Europa verdwijnen. De Dwergooruil is nu nog een Zuid-Europese soort maar zal mogelijk steeds noordelijker - ook in Nederland - gaan broeden.



Verspreiding Steenuil, huidig en voorspeld (uit: Huntley et al. 2007)

Weersomstandigheden hebben ook voor uilen gevolgen voor het broedsucces en de overleving. Voor Kerkuilen zijn milde winters gunstig maar daarentegen zullen door hevige buien of extreme hitte in het broedseizoen de sterfte onder de nestjongen weer toenemen.



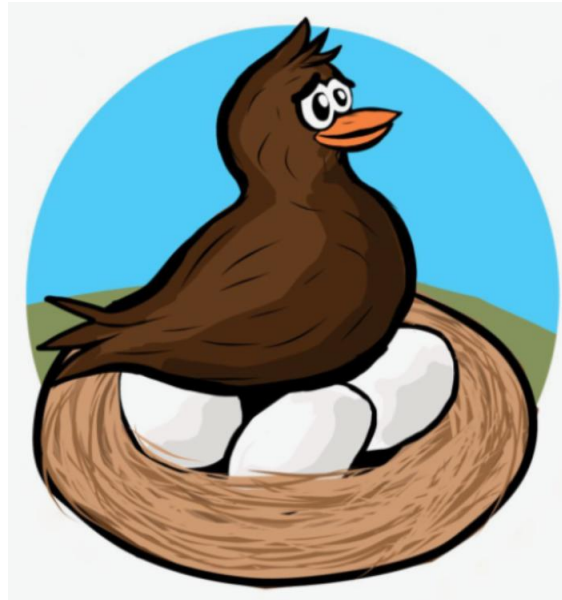
Huntley, B. et al. 2007. A Climatic Atlas of European Breeding Birds. Lynx Edicions, Spanje.

KNMI. [Klimaatscenario's versie 2023](#). Website KNMI.

Online workshop AviNest (nestkaarten-project Sovon)

Op dinsdagavond 9 maart 2022 gaf Frank Majoor samen met Mario Huizinga en Jeroen Nienhuis een online workshop over het gebruik van de app AviNest om in het veld nestkaarten in te voeren. Alle stappen werden uitgelegd en er was gelegenheid om vragen te stellen. Deze workshop is terug te kijken op het [YouTube-kanaal van Sovon](#).

Met het Meetnet Nestkaarten kan Sovon het nestsucces van vele soorten volgen. Het gaat daarbij om het volgen van veranderingen in broedsucces, legselgrootte en legdatum. Dit kan worden gebruikt ter verklaring van trends in aantallen van deze soorten.



AviNest is geïntroduceerd in 2019 en is de opvolger van de 'papieren en digitale' nestkaart. Het is nu dus mogelijk om in het veld direct een nestkaart aan te maken. Zorgvuldig te werk gaan - zonder verstoring - is een voorwaarde voor elk nestonderzoek. Veel tips hierover zijn terug te vinden in de [Handleiding Sovon nestonderzoek](#). Zorg dat je bij het onderzoeken van nesten je registratiebewijs op zak hebt. Deelnemers kunnen die downloaden van de Sovon site.

De top drie soorten met de meeste nestkaarten bestaat uit Koolmees, Kerkuil en Steenuil. Voor uilenbeschermers kunnen de kastcontroles nu ook op de app AviNest worden verwerkt.

Dat kan in drie stappen: (1) op een kaart op je scherm kan je van een (gevonden) nest de locatie invoeren door eenvoudig een stip te zetten, (2) vervolgens vul je nestnummer en soort in op de algemene nestpagina en (3) tot slot maak je het bezoek aan. De datum en tijd worden automatisch overgenomen. Je hoeft alleen het aantal eieren en/of jongen in met de bijbehorende broedcode in te vullen. De mogelijkheid om achteraf nog aanvullende informatie te verwerken is altijd mogelijk.

Het aantal bezoeken is doorgaans drie, in de eifase, jongenfase en nacontrole, zodat je weet of een nest is gelukt. Bij elk bezoek kun je in AviNest terugkijken naar de status waarin het broedsel zich de vorige keer bevond.

Daarnaast is het mogelijk om de nestkaarten te delen met werkgroepleden binnen een gekaderd gebied. Zo kunnen meerdere bezoeken van verschillende personen in een nestkaart worden gecombineerd. Als je dit wil stuur dan een mailtje naar nestkaart@sovon.nl met daarbij een kaartje van het gebied en namen van medewaarnemers.

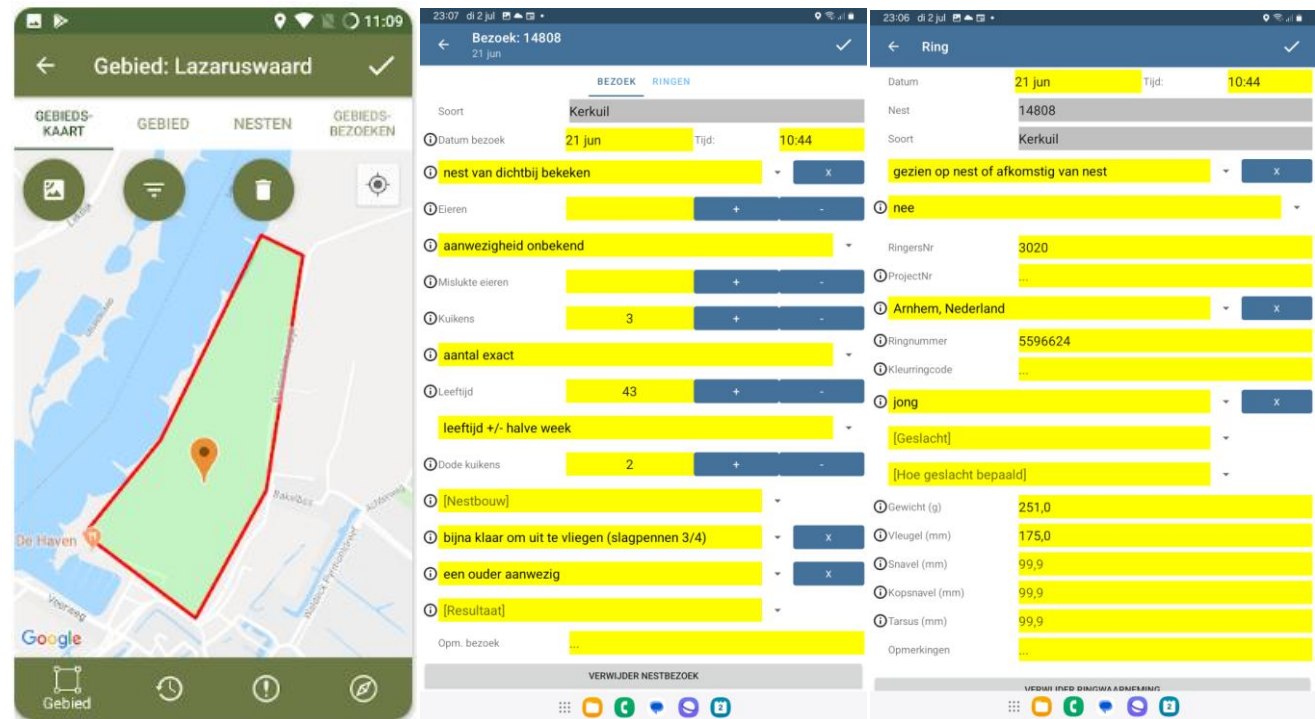
De app is erg gebruiksvriendelijk met allerlei mogelijkheden, van het plannen van een volgend bezoek tot een overzichtskaart met alle broedsels. Het kost zelfs weinig moeite om behalve die Kerkuil ook de Kauw of Holenduif en passant in te voeren.

Na elk bezoek kunnen de nestgegevens worden geüpload naar de Sovon database. Vervolgens kun je analyses gaan uitvoeren op basis van de eigen nestkaarten van bijvoorbeeld Kerkuilen in een bepaald jaar. De resultaten van deze analyses - van bijvoorbeeld broedsucces of gemiddeld aantal jongen - kun je weer verwerken in een eigen jaarverslag van jouw werkgroep. Was het een vroeg of laat seizoen, een dal- of een topjaar?

Het is zelfs mogelijk om ringgegevens te verwerken of gegevens uit te wisselen met de app [BirdRing](#). Deze app is net als AviNest door Mario Huizinga ontwikkeld, dit maal speciaal voor vogels met kleurringen.

Kortom AviNest is een hele complete app voor nestkaarten. Meer informatie over het Nestkaartenproject is te raadplegen op de [site van Sovon](#).

Met dank aan Frank Majoor. ■



Voorbeeldschermen van AviNest





Avondwandeling Driebruggen, 24 mei 2024 (Jos Bonninga)

Avondwandeling Budelsebaan bij Driebruggen

Jos Bonninga

Harold had de avondwandeling op 24 mei 2024 bij Driebruggen in Valkenswaard voorbereid en kwam daarbij tot de constatering dat laarzen geen overbodige luxe zouden zijn. De vooruitzichten gaven aan dat de sluizen opgezet zouden worden en dat maakte een deel van de leden van de Vogelwerkgroep nieuwsgierig wie hier nou allemaal op af zouden komen. Nou, dat was een gek of 15.

Zoals jullie kunnen zien werd het water met een lach getrotseerd en werden er verwoede pogingen gedaan om vogels te ontdekken. De enige echte constante was de koekoek. Niet geremd door het moeten zoeken naar wormpjes voor de kleintjes, want daar is een ander mee opgezadeld, liet de Koekoek zich niet tegenhouden door de regen. Zowel hoorbaar als zichtbaar liet deze zich van alle kanten bewonderen, zelfs met imitatie van de Dodaars.

Over de Gekraagde Roodstaart werd nog getwist en alle overige vogels werden via Whatsapp al gedeeld (noot van de redactie: dat waren toch zeker 15 soorten).

Opmerkelijk waren de twee witte "tentjes" die we zagen staan, niet eens echt verscholen. Aangezien het verhaal over blaffende herten, schreeuwende kalfjes en wolven de ronde deed, kon de geheimzinnige observatie niet achterwege blijven in dit verslag. Bleef alleen de vraag over waarom ze wit waren.

Onder een "bloesemregen" van eikenmotjes waadden wij nog door vele plassen terug naar de parkeerplaats.

We konden niet anders dan concluderen dat de wandeling zeer geslaagd was en dat wanneer deze niet was georganiseerd, niemand naar buiten zou zijn gegaan. Al met al: op naar de volgende wandeling! En laat je vooral niet tegenhouden door weersvoorspellingen. ■



Driebruggen, 24 mei 2024 (JB)





Avondwandeling Driebruggen, 24 mei 2024 (Jos Bonninga)

Graszanger ook in 2023 aanwezig bij Dommelen

Tom Heijnen

In de vorige Blauwe Klauwier schreef Paul van Pelt over een waarneming van een Graszanger bij Dommelen. Inmiddels zijn er nieuwe gegevens beschikbaar gekomen.

Waarnemingen bij Dommelen

Territorium in 2024

De Graszanger werd door Paul gezien op 21 april 2024. Daarna werden er door VWG-leden vervolgwaaarnemingen gedaan op 22, 25 en 29 april en op 13, 14 en 18 mei. Het ging steeds om een zingende vogel die, zoals Paul al meldde, enkele keren territoriaal gedrag vertoonde: op 21 en 25 april ging de vogel achter een Witte Kwikstaart aan en op 29 april achter een Geelgors. Met al deze waarnemingen werd ruimschoots voldaan aan de [Sovon-criteria](#) om te kunnen spreken van een territorium.

Het habitat van de vogel is nogal curieus en bestaat uit twee delen. Het ene deel betreft een verruigd stukje grasland met daaraan grenzend een kleine aanplant van piepkleine naaldbomen. Het andere deel bestaat uit een notenboomgaard met ruige grasstukken

en struiken. De twee delen zijn gescheiden door een zeer drukke tweebaansweg. Diverse keren werd gezien dat de Graszanger van het eerste deel hoog over de drukke weg naar het andere deel vloog.

In 2023 al aanwezig

In exact hetzelfde gebied blijkt ook vorig jaar al een Graszanger te hebben gezeten. De vogel werd in augustus 2023 door Wilma Verouden gedurende minstens twee weken gezien en op 7 augustus, zittend en zingend, door haar gefotografeerd. Ook nu werd voldaan aan de criteria voor een territorium.



Graszanger bij Dommelen, 7 augustus 2023 (Wilma Verouden)



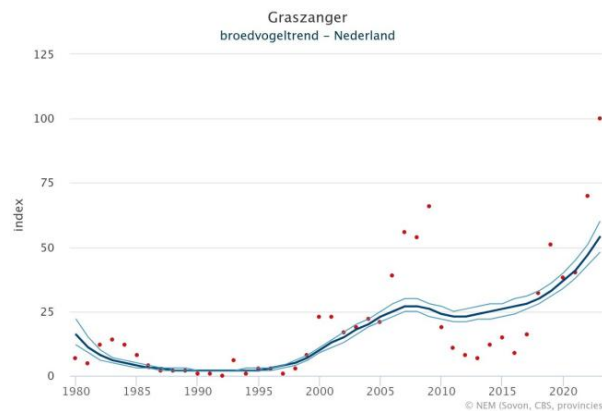
Graszanger bij Dommelen, 7 augustus 2023 (Wilma Verouden)

Zou het om dezelfde vogel kunnen gaan? En heeft die in het gebied overwinterd? We weten het uiteraard niet, maar het zijn wel intrigerende vragen die opborrelen.

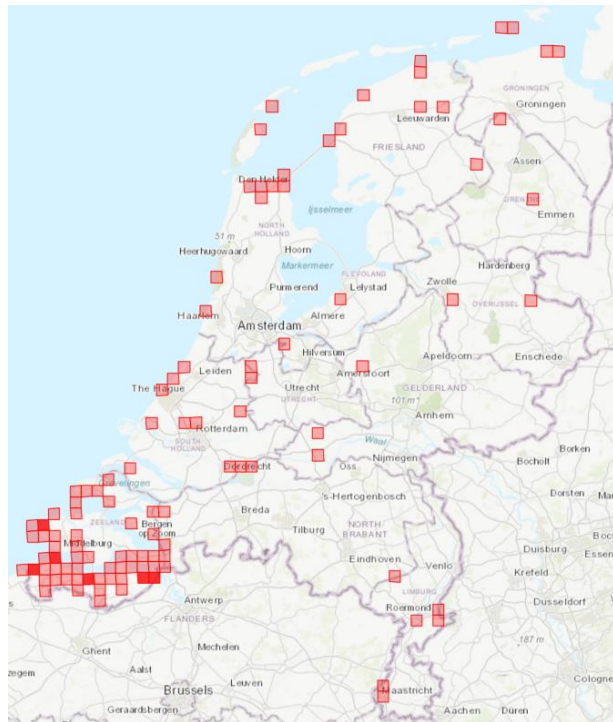
De Graszanger in Nederland

In ons land gaat het de soort voor de wind, met name dankzij het uitblijven van strenge winters die in het verleden de stand decimeerden. Vrijwel alle territoria zitten in Zeeland en dan met name in het Verdrongen Land van Saefthinghe. De totale Nederlandse populatie bedroeg in 2022 naar schatting 125-135 territoria, waarvan slechts enkele (in 2023 ca 15) buiten Zeeland.





Populatieverloop van de Graszanger als broedvogel in Nederland (bron: [Sovon](#)).



Graszangers in 2023 en 2024, alle waarnemingen in alle maanden (bron: [waarneming.nl](#))

Dat de Graszanger buiten Zeeland maar weinig voorkomt is ook te zien op de kaart van waarnemingen op [waarneming.nl](#) in 2023 en 2024. De waarnemingen bij Dommelen staan overigens niet op de kaart omdat ze niet in [waarneming.nl](#) zijn ingevoerd (2023, 2024), of wel zijn ingevoerd maar onder embargo staan (2024).

Toekomstperspectief

De beschikbare gegevens over Graszangers in Nederland maken duidelijk hoe uitzonderlijk het territorium bij Dommelen was. Als strenge winters uitblijven valt het desondanks niet uit te sluiten dat de soort ook op andere plaatsen in ons gebied opduikt. Goed opletten dus op dit piepkleine vogeltje met opvallende *tziep-tziep-tziep-etc.* zang.

Dankwoord

Dank aan Esther van Daal voor het attenderen op de Graszangermelding uit 2023 en het leggen van contact met Wilma Verouden. Dank aan Wilma voor het beschikbaar stellen van aanvullende informatie en de twee foto's. ■

Literatuur

- [Boele, A. et al. 2023](#). Broedvogels in Nederland in 2022. Sovon.
- [Diek, H. van 2023](#). Zeldzame broedvogels 2023: Koereigers, Steltkluten en Hoppen maar nauwelijks Kwartelkoningen. Nieuwsbericht op Sovon website.
- [Pelt, P. van 2024](#). Bijzondere ontmoeting bij een BMP-telling. Blauwe Klauwier 50(2): 25-26.
- [Slaterus, R. & E. van Winden 2009](#). Cetti's Zanger en Graszanger: een wintergevoelig duo. SOVON-Nieuws 22(1): 5-7.





Jonge Koolmezen op Koningshof, 1 juni 2024 (Robbert van Hiele)

Eerste impressies nestkastenonderzoek Koningshof in 2024

Robbert van Hiele

Als ik dit schrijf is het 19 juni 2024. Gisteren stonden weer heel wat wegen in Veldhoven blank. Het natte weer gaat maar door. Voor veel mensen lijkt het alsof het sinds oktober 2023 continu aan het regenen is. Erg ver zitten ze daar niet naast. Ik las net dat we al over de 1000 mm regen tot nu toe zitten, terwijl normaal 750 mm in een jaar valt. Zou het nestkastenonderzoek dan ook geheel in het water zijn gevallen?



Nestkastcontrole op 11 mei 2024 (RvH)

Gelukkig niet, we hebben echt prachtige ochtenden gehad. Je kunt maar geluk hebben. Ons groepje bestaat op dit moment uit Pieter Wouters, Cees van Rooij, Rien Kelders, Connie Neutkens en ik. Ik wilde de

vogels en ons eren met wat sfeerbeelden. Cijfermateriaal wat de kern vormt van Vogelwerkgroep de Kempen laat ik even voor wat het is. In het najaar ben ik (zijn we) van plan om nog met een soort update vol tabellen en grafieken te komen.



Nestkastcontrole op 1 juni 2024 (RvH)

De eerste zaterdagochtend waarop de nestkasten schoon gemaakt werden was ik er niet bij maar dat is ongetwijfeld goed gedaan want in vele nestkastjes troffen we later vogels aan. Dit jaar veel Pimpelmezen en Bonte Vliegenvangers. Ook Koolmezen maar dat leek wat minder dan eerdere jaren. In latere rondes troffen we die soort wat meer aan. Sommigen van hen begonnen ogenschijnlijk wat later met broeden. Misschien omdat eerder rupsen ontbraken

vanwege het vreemde weer. Verder ook aardig wat Boomklevers, enkele Spreeuwen, een enkele Holenduif. Dit jaar geen nestelende Bosuil, wel een rustende.

Ondanks onze zonnige ochtenden wel overal water. Op de foto's zie je iedereen uit ons groepje aan het werk, en water op plaatsen waar dat normaal niet is. Gelukkig dat ons groepje zo jeugdig is.



Jeugdig overleg, 11 mei 2024 (RvH)

Ik ben gelukkig ook zo slim geweest om wat foto's van jonge vogels te maken (zie volgende pagina). Volle nesten met Pimpelmezen, Boomklevers en Bonte Vliegenvangers. Prachtig om te zien.



Pimpelmezen, 11 mei 2024 (RvH)



Bonte Vliegenvangers, 1 juni 2024 (RvH)



Boomklevers, 20 april 2024 (RvH)



Bonte Vliegenvangerlegsel, 20 april 2024 (RvH)

Van Pieter moesten we de oudervogels van het nest jagen om erachter te komen om hoeveel eieren of jongen het ging. "Anders konden we net zo goed niks doen". Mijn hele zijn protesteerde maar ik ben over mijn schaduw heen gesprongen. Liefdevol en met zachte hand heb ik ze keihard van het nest gejaagd.

Bij elke foto (vorige pagina) staat de soort om welke het gaat. Hopelijk klopt het want ik vind het niet altijd zo makkelijk als ik alleen een nestje zie of een jong minivogeltje. Echt weer een andere tak van sport dan geluiden, volwassen vogels, overvliegende roofvogels of in harde wind bijna onzichtbare zeevogels.

Op de foto rechtsonder staan Bonte Vliegenvangereitjes (denk ik) maar al die stukjes boomschors vind ik wat verwarrend. Ik zou het makkelijker vinden als alleen de Boomklever die stukjes schors in zijn/haar nestje zou leggen.

De Koolmees leek het op het eerste gezicht niet zo goed te doen. Zie foto hierna, zou ik zeggen. Dat is de natuur, zeggen mensen dan, alsof het dat allemaal wat begrijpelijker maakt. En ondanks ieders ongewisse toekomst vol willekeur gaan mens en dier eeuwig door met het verzorgen van zijn jongen.



Koolmees, 20 april 2024 (RvH)

We denken er trouwens over om dit najaar de nestkasten naar ooghoogte te verhangen. Ladders zijn leuk en interessant en we voelen ons 25 maar hoe lang kunnen we dat met zijn allen nog echt? Of moeten we eerst eens adverteren voor nieuwe, jeugdige ladderklimmers. Wordt vervolgd. Als laatste nog meer foto's met veel zon! ■



Nog meer kasten, 20 april 2024 (RvH)



Controle van een Bosuilenkast, 20 april 2024 (RvH)

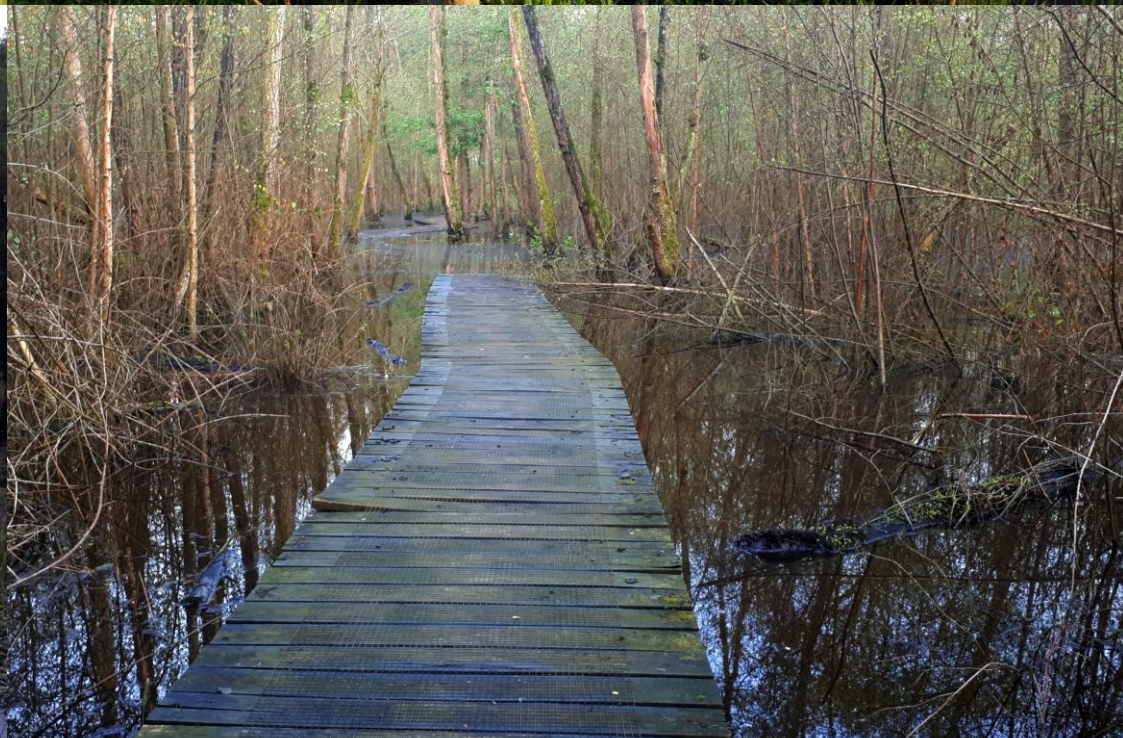


Koffiepauze, 20 april 2024 (RvH)



Veel water ... een impressie in beelden





1 linksboven: Spreeuwelse Heide 9 maart 2024, linksonder: Beersbroek 2 juni, rechtsboven: Kleine Beerze bij Spekdonken 3 mei, rechtsonder: broekbos Hazenloop bij Vessem 20 mei (Tom Heijnen)





3 linksboven: Houtven 20 februari (Tom Heijnen), rechtsboven en linksonder: Houtven en omgeving 4 juni (Tom Heijnen), rechtsonder: Kerkuil met kikker bij Wintelre 30 juni (Mark Sloendregt)















